

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**ŽALOBA NA VYDÁNÍ VĚCI JAKO
PROSTŘEDEK OCHRANY VLASTNICKÉHO
PRÁVA**

Iveta Maxová

Plzeň, 2014

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Žaloba na vydání věci jako prostředek ochrany
vlastnického práva**

Iveta Maxová

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Zadávací katedra: Katedra občanského práva

Vedoucí práce: JUDr. Miroslava Wipplingerová, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: *Žaloba na vydání věci jako prostředek ochrany vlastnického práva* vypracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Plzni, dne 31. 3. 2014

Iveta Maxová.....

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce JUDr. Miroslavě Wipplingerové, Ph.D. za odborné vedení, důležité připomínky, za ochotu a čas a poskytnutí cenných rad, které přispěly k vypracování této diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala své rodině za podporu a trpělivost během celého studia.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Pojem a obsah vlastnického práva	10
2.1. Právní vymezení vlastnického práva	10
2.2. Definice vlastnického práva	12
2.3. Obsah vlastnického práva	15
2.4. Předmět vlastnického práva	17
3. Historické základy ochrany vlastnického práva.....	21
3.1. Druhy vlastnictví	21
3.2. Žaloba na vydání věci.....	23
3.3. Žaloba publiciánská	25
3.4. Negatorní žaloba	26
3.5. Jiné prostředky ochrany vlastnického práva.....	27
4. Prostředky ochrany vlastnického práva	29
4.1. Svépomoc	29
4.2. Soudní ochrana	31
4.3. Žaloba a její náležitosti	32
4.4. Druhy žalob	35
4.5. Žaloba z rušené držby.....	37
5. Žaloba na vydání věci	40
5.1. Žalobce	41
5.2. Žalovaný	43
5.3. Procesní nástupnictví ve vlastnických žalobách.....	46

5.4.	Předmět reivindikace	48
5.5.	Žalobní petit.....	50
5.6.	Rozsah a místo vydání věci	52
5.7.	Konkurence žalob	54
5.8.	Nabytí od osoby neoprávněné	56
6.	Závěr	59
7.	Resumé.....	60

Seznam použitých zkratk:

o.z.	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZO	Obecný zákoník občanský z roku 1811
ObčZ	Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky
NS ČR	Nejvyšší soud ČR

1. Úvod

Tématem diplomové práce je žaloba na vydání věci, která představuje jeden z nejvýznamnějších právních prostředků ochrany vlastnického práva. Již při volbě daného tématu jsem si byla vědoma, že se nejedná o problematiku jednoduchou. Přesto se domnívám, že jsem zvolila správně, neboť se jedná o předmět častých soudních sporů. Z tohoto pohledu se jedná o téma, které je přínosné pro budoucí využití v praxi.

Diplomová práce je systematicky členěna do 5 kapitol. Kapitola první je věnována institutu vlastnického práva. K vymezení pojmu vlastnického práva přistupuji v rámci platné právní úpravy s ohledem na právní teorii. V této kapitole se v souvislosti s předmětem diplomové práce nebudu zabývat jeho vývojem, a přístupy právních škol, ale budu se věnovat současné právní úpravě a nastíním jeho úpravu i v nadstátní úpravě.

Převážná část vědeckých a jiných odborných děl dává exkurz historického práva zejména pak práva římského do úvodních kapitol. Tomuto tématu bude však v diplomové práci věnována kapitola druhá, neboť mým záměrem je vystihnout dnešní pojetí vlastnického práva a jeho ochrany, do kontrastu pak postavit římské právo. Důvodem komparace římského práva a současné právní úpravy je snaha o vystižení propracovanosti a vyspělosti systému římského práva. Občas se setkáváme s názory, proč se máme učit právo, které fungovalo před tak dávnou dobou. Na tuto otázku by mělo částečně odpovědět postavení těchto kapitol, především však vlastní závěr při studiu obou systémů.

V kapitole třetí se věnuji současné civilněprávní ochraně vlastnického práva a prostředkům a způsobům jeho ochrany. Kromě prostředků ochrany vlastnického práva je pozornost věnována i subjektům, které do tohoto procesu vstupují a jejich postavení v něm.

Poslední, kapitola pojednává o žalobě na vydání věci. Podrobně identifikuje podstatu této žaloby, jednotlivé subjekty a jejich práva a právem chráněné zájmy.

Diplomová práce vychází ze současné právní úpravy, vyjma kapitoly pojednávající o právu římském. V průběhu tvorby diplomové práce budu zároveň odkazovat na vybrané právní publikace, které řádně odcituji. Své názory budu

prokládat judikaturou, která má své nepochybné místo při sjednocování aplikace, výkladu právních institutů. Na počátku výkladu nové právní úpravy budu využívat starší judikatury s úvahou, zda je možno jí dále aplikovat.

2. Pojem a obsah vlastnického práva

2.1. Právní vymezení vlastnického práva

Vlastnické právo bylo poprvé vyhlášeno za základní přirozené právo v období francouzské buržoazní revoluce v Deklaraci práv a občana. V čl. 17 prohlašuje, že „*vlastnictví je nedotknutelné a posvátné právo, nemůže ho být nikdo zbaven, leč v případě, že by to nutně a zřejmě vyžadoval v zákoně uvedený veřejný zájem, a pod podmínkou, že bude předem poskytnuta spravedlivá náhrada.*“¹

Právo vlastnit majetek obsahuje Listina základních práv a svobod v čl. 11 odst. 1. Listiny, která deklaruje, že právo vlastnit je právem přisvojovat si hodnoty, které podmiňují lidskou existenci a patří k přirozeným právům člověka. Spolu s dalšími v Listině uvedenými základními právy a svobodami podléhá zvláštní úpravě. Jedná se o práva, která jsou nezadatelná, nezcizitelná, nezměnitelná a nepromlčitelná. „*Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.*“² Vlastnické právo je jednotný právní institut se shodným obsahem a způsobem ochrany, bez ohledu na to, kdo je vlastníkem. Dále Listina zaručuje právo přechodu vlastnictví z jedné generace na druhou, tedy právo dědické.³ Vlastnické právo působí vůči všem ostatním (erga omnes). Ti mají povinnost zdržet se neodůvodněných zásahů do vlastnického práva. Listina zároveň, deklaruje povinnosti vlastníka. Vlastník je povinen svůj majetek nezneužívat a jeho prostřednictvím druhým neškodit. Vlastník odpovídá za škody způsobené svým majetkem. Z dikce Listiny je zřejmé, že ochrana vlastnictví i majetku považuje širší vymezení věci, což odpovídá dnešní právní úpravě.⁴

¹WÁGNEROVÁ, E, ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: Wolters Kluwers ČR, a.s. 2012, s. 300 – 303.

² Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

³ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 684

⁴WÁGNEROVÁ, E, ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: Wolters Kluwers ČR, a.s. 2012, s. 300 – 303.

Občanský zákoník upravuje vlastnické právo v ustanovení § 1011 a následujících. Zákonodárce upustil od záměru definovat vlastnické právo. Z důvodové zprávy vyplývá, že definice vlastnického práva je záležitostí velmi choulostivou, jelikož pokusy o jeho definici bývají často ideologizovány.⁵ Vlastnické právo vymezi nejprve objektivně, tedy z hlediska, co je předmětem vlastnického práva v ustanovení § 1011 o.z., „*Vlastnictví tvoří věci hmotné i nehmotné, které někomu patří*“.⁶ Na základě toho dochází k širšímu vymezení vlastnictví. Objektivní vymezení však vnáší do všední reality řadu otázek, zejména problematiku začlenění věcí bez hmotné podstaty. Na straně druhé, je třeba upozornit, že širší vymezení vlastnictví koresponduje více s čl. 11 odst. 1 Listiny a požadavkům vyplývajících z mezinárodního práva, zejména v oblasti ochrany duševního vlastnictví.⁷

V ustanovení § 2012 o. z. je vymezeno subjektivní vlastnické právo. „*Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž účelem je jiné osoby obtěžovat a poškodit.*“⁸ Zákonodárce tak klade jednak důraz na nesporné a podstatné rysy vlastnického práva. Za nesporné rysy považujeme trvalost, nezávislost, jednotnost a elasticitu vlastnického práva.⁹ Občanský zákoník zdůrazňuje vlastnické právo jako jednotu negativní a pozitivní stránky, tedy jeho jednotnost. Ta spočívá v právu vlastníka nakládat s vlastnictvím jakýmkoliv způsobem, tj. stránka pozitivní. Negativní stránka představuje vlastníkové právo vyloučit jiné osoby (*ius exclusionis*), což je významné pro jeho ochranu. V legálním vymezení vlastnického práva se nepromítla zásada rovnosti. Z důvodové zprávy vyplývá, že s ohledem na zakotvení rovnosti na ústavní rovině, není třeba jej vložit do příslušného ustanovení.

V právním řádu ČR nalezneme úpravu vlastnického práva jak v odvětví veřejného tak i soukromého práva. Právní řád ČR nerozlišuje druhy vlastnictví.

⁵ Důvodová zpráva NOZ

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1011

⁷ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 372

⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1012

⁹ ELIÁŠ, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava : Sagit, 2012, s.

Vlastnické právo všech vlastníků má stejný obsah a požívá stejné ochrany. V právním řádu ČR nalezneme právní úpravu vlastnického práva v odvětví práva.

2.2. Definice vlastnického práva

Poskytnout uspokojivou definici vlastnického práva bylo a stále je i v dnešní době předmětem mnoha diskuzí a to nejen v oboru právním. Snaha o správné uchopení pojmu vlastnického práva prostupuje mnoho dalších společenských věd. K tomu připívá i to, že k odlišnému pojmání vlastnického práva dochází i v rámci právních kultur. Samotné právní kodexy mnohdy neobsahují samotnou definici pojmu vlastnictví. Nejednotnost právních názorů je třeba spatřovat také v historickém a filozofickém kontextu. Přestože legislativa, právní praxe i odborná literatura s ním bez obtíží pracuje, je definice vlastnického práva předmětem mnoha diskuzí.

Zcela standardní přístup legálního vymezení vlastnického práva probíhá taxativním výčtem jednotlivých dílčích oprávnění vlastníka. Zejména oprávnění věc držet (*ius possidendi*), užívat a požívat (*ius utendi et fruendi*) a oprávnění s věcí nakládat (*ius disponendi*). Tato definice je však nepřesná, neodpovídá stavu, kdy nositel vlastnického práva může být i ten, kdo pozbyl jednotlivého oprávnění anebo všech. Další námitkou proti uvedené definici je to, že se nejedná o výčet oprávnění zcela vyčerpávající. Definice nepodtrhuje velmi důležitý znak vlastnického práva, a to jednotnost, tedy sepětí negativní a pozitivní stránky.¹⁰

„Vlastnictví jest právo absolutní, kterýmž oprávněnému se dává bezprostřední právní panství nad věcí hmotnou (...).“¹¹ Zmíněná definice vlastnického práva vychází z římskoprávního pojetí vlastnického práva, které je absolutním právním panstvím nad věcí. V současné době tato definice nenachází uplatnění. Samotná Listina v čl. 11 odst. 3 stanoví, že vlastnictví zavazuje. Výkon vlastnického práva nesmí být na újmu druhých osob nebo rozporu s chráněnými zájmy. Zpravidla se bude jednat o sousedské vztahy.¹²

¹⁰ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s

¹¹ TILSCH, E. in Tilsch, E., *Občanské právo (část všeobecná)*. 3. vydání. Praha : Všehrd, 1925, s. 96

¹² HULVA, T. *Ochrana majetku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 45

Pozitivistické vymezení vlastnického práva poskytují autoři komentáře k OZO, tak že „*vlastnictvím se míní něco, co jest dáno, jakmile se dovrší splnění podmínek vzniku vlastnictví, a co trvá, dokud se nedovrší splnění t. zv. podmínek zániku vlastnictví.*“¹³ Nevýhodou daného vymezení je to, že definice samo o sobě nic neříká o vlastnickém právu samém. Proto musí být doplňováno popisem obsahu vlastnictví a jeho vlastností.

Naproti tomu Havlan od snahy poskytnout uspokojivou definici vlastnického práva upustil. Pojem vlastnictví ne chápán rozdílně nejen v jednotlivých právních systémech, nýbrž i v jednotlivých právních řádech. Uvádí, „*že jediné, co lze přitom o tomto pojmu skutečně s jistotou říci je, že se doposud nepodařilo uspokojivě vědecky vymezit (definovat) a není ani možné předpokládat, že se ho vyčerpávajícím způsobem podaří někdy v budoucnu. Ostatně platí-li: „Omnis definitio in iure periculosa est“, tak nepochybně platí také v tomto případě.*“¹⁴

Dále je třeba věnovat pozornost vnímání pojmů „vlastnictví“ a „vlastnické právo“. Široká veřejnost zpravidla dané pojmy nikterak nerozlišuje a užívá je jako synonyma. V právní teorii se naopak dané pojmy rozlišují. K rozlišování pojmů Hulva uvádí, že vlastnictví je jako pojem spíše charakteru ekonomického, který v sobě zahrnuje několik právních, vzájemně zcela odlišných, právních institutů vlastnického práva. Zejména se jedná o připodobnění k vlastnickému právu, držbě, prostému užívání věci a eventuálně jiným právním vztahům.¹⁵ Je na místě zmínit úpravu v občanském zákoníku, která pojmy nezaměňuje, naopak je striktně rozlišuje. Pod pojmem „vlastnictví“ je třeba chápat předmět vlastnického práva, tedy souhrn majetkových kusů, k nimž má určitý vlastník vlastnické právo. Naproti tomu vlastnické právo je právo k tomuto předmětu.¹⁶

¹³ SEDLÁČEK, J., ROUČEK, F. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl II. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, reprint Codex Bohemia, 1935, s.

¹⁴ HAVLAN, P. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 1

¹⁵ HULVA, T. *Ochrana majetku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 45

¹⁶ Důvodová zpráva k NOZ ze dne 3. února 2012. In: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Z výše uvedeného vyplývá, že vytvoření univerzální a bez výhrad přijatelné definici vlastnického práva, není objektivně možné. Vždy se objeví názory, které definici vyvrátí. Vlastnické právo lze vymezit prostřednictvím jednotlivých vlastností.

Nezávislost vlastnického práva je projev oprávnění libovolně nakládat s předmětem vlastnického práva, působit tak přímo na jeho předmět svou mocí, která není odvislá na jiné osobě. Tento podstatný a nesporný rys vlastnického práva má přeci jen svá omezení.

Názor, že právo vlastnické je neomezené, byl již překonán. Tendence omezovat výkon vlastnického práva právním řádem je vyšší. To souvisí s rozvojem technického a společenského pokroku. Příkladem tomu může být ochrana životního prostředí. Vývojem společenských potřeb a jejich potřeby ochrany. O. z. v § 1012 stanoví, že vlastník může libovolně nakládat se svým vlastnictvím v mezích právního řádu. Právě tyto meze jsou ve svém důsledku omezením vlastnického práva.¹⁷ Tyto meze jsou dvojího charakteru. Jednak zákonné a dále pak subjektivní práva jiných osob jednak nakládání předmětem v mezích zákona a dále výslovný zákaz rušit práva jiných osob, tedy zjednodušeně řečeno subjektivní práva jiných osob. Omezení vlastnického práva je také zakotveno v ustanovení paragrafu § 1013 zákazem imisí.

Specifický znak vlastnického práva je elasticita. Tento pojem je užíván tak, kde hovoříme o omezení vlastnického práva a s možností existence tzv. holého vlastnictví (nuda proprietas). Omezení vlastnického práva může být z hlediska časového trvalé anebo dočasné. Pomine-li právní důvod, pro něž bylo vlastnické právo omezeno, obnoví se vlastníkovo oprávnění v tom rozsahu, v jakém bylo původní.

Jednotnost je třeba chápat jako jednotu pozitivní, ale i negativní stránky vlastnického práva. Pozitivní stránka je představována tím, že vlastník nakládá s vlastnictvím jakýmkoliv způsobem dle svého svobodného rozhodnutí, přímo svou mocí nezávislou na jiné. Věta druhá příslušného ustanovení současně zdůrazní jeho negativní stránku. Totiž právo vlastníka zpravidla každé jiné osobě zabránit, aby jeho věc neužívala nebo na ni jinak působila, tedy právo vyloučit

¹⁷ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474)*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 137

jiné osoby (*ius exclusionis*) z působení na věc. Toto právo považujeme za významné pro ochranu vlastnického práva, zejména žalobní.¹⁸

Úplnost vlastnického práva oprávnění nakládat s předmětem vlastnictví volně, tedy může na předmět působit, ale zároveň nemusí a jiné z působení na věc vyloučit. Tím zároveň dochází k vymezení obsahu vlastnického práva.

Právo vlastnické se pro svou absolutní povahu nepromlčuje. Bude tomu i tak v případě kdy se někdo bude domáhat rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene. K promlčení může dojít u některých práv, které tvoří součást vlastnických.¹⁹

2.3. Obsah vlastnického práva

„Obsahem každého právního vztahu tedy i vlastnického jsou práva a povinnosti. Vztah kdy na jedné straně je dán určitý a známý vlastník a na straně druhé předem neurčitý a neomezený počet jiných subjektů, souhrnně řečeno společností. Obsah vlastnického práva je proto určován vztahem mezi vlastníkem a společností. Proto obsahem je vyjádřena míra vlastníkových právních možností. Jednotlivá oprávnění, omezení vlastníkových možností a práv způsob výkonu těchto práv, jeho odpovědnost a ochrana.“²⁰

Právo držby (*ius possidendi*) je předpokladem pro možnost výkonu dalších dílčích oprávnění, proto se lze ztotožnit s názorem, že se jedná o oprávnění nejširší. Vlastnictví je bez oprávnění věc držet nemyslitelné, ale držba může svědčit i jiné osobě odvislé od vlastnického práva vlastníka. Platná úprava posílila ochranu držby. Dojde-li k zásahu do práva držby, může se osoba oprávněná bránit prostřednictvím svépomoci, posesorní a petitorní ochrany.²¹

Vlastník může v mezích právního řádu s předmětem svého vlastnictví libovolně nakládat (*ius disponendi*). Oprávnění nakládat s vlastnictvím je v souladu s principem legální licence čl. 2 odst. 3 Listiny a se zásadou smluvní

¹⁸ Bělohávek, A. J., Černý, F. a kolektiv. Plzeň, Aleš Čeněk, 2012, s. 304

¹⁹ HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš čeněk, 2013, s. 201

²⁰ HOLUB, M. et al. *Občanský zákoník. Komentář. 1. Svazek. 2. vydání*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003, s. 274

²¹ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. et al. *Občanské právo hmotné. 5. Jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2009, s.

autonomie. Výkon tohoto oprávnění se zakládá na svobodném rozhodnutí a prostřednictvím právních úkonů. Vlastník může vlastnictví ať už úplatně či bezúplatně, na dobu určitou či neurčitou svěřit jiné osobě k jeho užívání. Na základě závěti zajistit přechod vlastnictví z jedné generace na další. V rámci své dispozice s vlastnictvím může věc opustit s úmyslem pozbýt vlastnické právo (*ius dereliquendi*), věc zcizit (*ius alienandi*), měnit anebo i zničit (*ius abutendi*) za předpokladu, že mu v tom nebrání zákon²²

Dalším oprávněním je oprávnění věc užívat (*ius utendi*). Vlastník může užívat věc ve svůj prospěch, aniž by mu vznikla povinnost poskytnout jiné osobě protiplnění. Využívá užitné hodnoty, ať po fyzikální nebo právní stránce věci. Užívat věc může pro soukromé účely, ale i podnikatelské potřeby. Nositel oprávnění zároveň ani nemusí věc užívat (*ius non utendi*). K omezení oprávnění věc užívat nejčastěji dochází na základě veřejného zájmu, právem třetích osob, smluvně anebo správním rozhodnutím.²³

S oprávněním věc užívat úzce souvisí další oprávnění, a to právo brát veškeré užitky a plody, jež věc přináší (*ius fruendi*). Zatímco v případě práva užívat věc se jedná o využívání věci samotné, zejména jejích hospodářských účelů. Předmětem je tedy věc samotná. Naproti tomu právo brát užitky a plody představuje zvětšení rozsahu vlastnictví rozmnožením věci. Plodem je vše, co vyplývá nebo vyrůstá z věci a má opakovatelný nebo obnovitelný charakter. Právo na plody a užitky má pouze držitel poctivý, od okamžiku, kdy je od věci oddělen § 996 o.z.. Plody z přesahujících stromů a keřů, spadlých na sousední pozemek, nabývá k nim vlastník pozemku vlastnické právo. Občanský zákoník rozlišuje přírůstky přirozené, umělé a smíšené. Rozlišujeme plody a užitky civilní (*fructus civiles*), průmyslové (*fructus industriales*) a přírodní nebo-li přirozené (*fructus naturales*). Občanský zákoník člení přírůstky na přirozené, umělé smíšené.²⁴

²² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. et al. *Občanské právo hmotné*. 5. Jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2009, s.

²³ HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš čeněk, 2013, s. 206

²⁴ HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš čeněk, 2013, s.

2.4. Předmět vlastnického práva

S účinností o.z. se zákonodárce odklonil od užšího pojetí věci, která za předmět vlastnického práva považovala hmotné předměty, byty, nebytové prostory a ovladatelné přírodní síly. Širší pojem vymezení věci v právním smyslu zahrnuje nejen věci hmotné, ale i nehmotné, práva a jiné věci bez hmotné podstaty, které někomu patří. I když se zákonodárce koncepčně vrátil k širšímu vymezení věci v právním smyslu, je třeba upozornit na to, že v některých ustanoveních se uplatní užší vymezení věci. Předmětem občanskoprávních vztahů tak může být i věc v užším smyslu.²⁵

Zajímavý postřeh předestírá Havlan ve své publikaci, kde uvádí, že bude zapotřebí si zvyknout, že předmětem vlastnického práva jsou i kategorie práv z průmyslového vlastnictví a jiného duševního vlastnictví, které jsou mezinárodně uznávanou realitou. Z toho vyvozuje, že *reálně neexistuje jedno (všeobsahující) vlastnictví, ale že je tu jistá pluralita „vlastnictví“ podle charakteru jejich odlišných předmětů.*²⁶

Pozitivní vymezení pojmu věci je vybudováno na třech znacích, a to odlišnosti od osob, užitečnost věci a její ovladatelnost. Aby se jednalo o věc v právním smyslu, musejí být dány uvedené znaky současně (kumulativně). Věcmi v právním smyslu jsou ty součásti objektivní reality, které jsou odlišné os osobou. Tedy vše, co není osobou v právním smyslu a ani zvířetem, lidským tělem nebo jeho částí. Věci jsou užitečné tehdy, jsou-li objektivně schopné přinášet subjektům práva, přinášet zejména hospodářský užitek. Věc musí být ovladatelná, tedy objektivně způsobilá být podrobena vůli osoby ji ovládat. Neovladatelnou věcí je pak vzduch, déšť, slunce a dále.²⁷

Dříve nejasná právní povaha přírodní síly, tedy i energie, je nyní zakotvena v ustanovení § 497 o. z. Přírodní síla musí naplnit požadavek ovladatelnosti, to znamená, že musí být uspořádány tak, aby se chovaly jako hmotné věci. Například elektřina v příslušném vedení, jejíž tok je ovladatelný.

²⁵ LAVICKÝ, P.: POLIŠENSKÁ, P.: *Judikatura k rekodifikaci, Věci v právním smyslu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, s. 11

²⁶ HAVLAN, P. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*, 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 16

²⁷ DVOŘÁK, J., ŠVETSKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 372

Předmětem budou ovladatelné přírodní síly jen tehdy, jsou-li předmětem obchodu. Zákodárce vědom si jejich zvláštní povahy zároveň doplňuje, že ustanovení o věcech hmotných se použijí přiměřeně.²⁸

V ustanovení § 493 o. z. a následujících stanoví, co není věcí v právním smyslu, tj. negativní vymezení. A proto je vyloučeno, aby byly předmětem vlastnického práva, tedy i předmětem žaloby na vydání věci. Věcí v právním smyslu nemůže být lidské tělo či jeho části a to ani po jejich oddělení. Ustanovení o věcech se na ně nepožije ani přiměřeně. Živé zvíře není věcí v právním smyslu. Zvíře je živý tvor nadaný schopností vnímat bolest a navazovat emociální vztah. Vynětí zvířat z pojmání věcí v právním smyslu se vztahuje pouze na živá zvířata. Mrtvé zvíře je věcí v právním smyslu. Ustanovení o věcech se na živá zvířata použije v takovém rozsahu, v jakém to neodporuje jejich zvláštní povaze. Ustanovení upravující majetková práva se na živá zvířata použije, stejně tak i ustanoveních první části o. z.²⁹

Občanský zákoník se v dalších ustanoveních věnuje kategorizaci věcí v právním smyslu. Nejprve bude pojednáno o rozlišení věcí hmotných a nehmotných. Zákon vymezuje věc hmotnou jako ovladatelnou část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu. Hmotnou věcí může být auto, plyn stlačený v zásobníku a voda v nádobě. Naproti tomu nehmotnými věcmi jsou ta práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty. Z povahy osobnostních práv je zřejmé, že ta nemohou být objektem vlastnického práva. Naproti tomu práva majetková lze spolehlivě do této kategorie začlenit. Dále do této kategorie řadíme objekty průmyslového a duševního vlastnictví, řadu investičních instrumentů bez hmotné podstaty.³⁰

Přesto, že problematika předmětu žaloby na vydání věci je uvedena v samostatné části práce, domnívám se, že uvedený názor je třeba zmínit právě na tomto místě. Spáčil se zabýval širším vymezením věci v právním smyslu konkrétně pohledávky a jejím vlivem na řízení na vydání věci. Spáčil uvádí, že ačkoliv lze připustit myšlenkovou konstrukci, že i pohledávka by mohla být předmětem

²⁸ DVOŘÁK, J., ŠVETSKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 373

²⁹ DVOŘÁK, J., ŠVETSKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s.

³⁰ DVOŘÁK, J., ŠVETSKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 374

žaloby na vydání věci, je však otázkou, jak by v daném případě probíhalo řízení o vydání pohledávky. Naopak se zdá, že většinu ustanovení o obsahu a ochraně vlastnického práva lze vztáhnout pouze k věcem hmotným. Na daný jev pohlíží jako na pokrok právní vědy, kdy rozlišuje vlastnické právo k hmotné věci a jiných subjektivních práv, jejichž předmětem je jiná věc než hmotná. V tom ohledu uvádí, že se další vývoj může ubírat tím směrem, že bude uznáváno více druhů vlastnictví dle jeho předmětu nebo se bude pojednávat o jednom, ale mlčky se jím bude rozumět jen vlastnické právo k hmotné věci.³¹

Dalším významnou kategorizací je třídění věcí na movité a nemovité. Z důvodu, že se jedná o problematiku úzce související s tématem práce, bude o ní pojednáno podrobněji. Věcmi nemovitými jsou pozemky, podzemní stavby se samotným účelovým určením a věcná práva k nim. Dále práva, která za nemovité věci prohlásí zákon a věc, která dle ustanovení jiného zákona není součástí pozemku, pokud jí není možné přenést z místa na místo bez narušení její podstaty a jiná součást objektivní reality, kterou za nemovitou věc označil zákon.³²

Pozemek je část zemského bez ohledu na to, zda je anebo čím je část zemského povrchu pokryta. Do kategorie podzemních staveb se samostatným účelovým určením je třeba zařadit stavby pod povrchem, jejichž účelové určení je skutečně samostatné. Například pozemní dráha, vinné sklepy a jiné stavby pod povrchem. Movitými věcmi jsou pak ty věci, které nelze zařadit pod pojem věci nemovité, bez ohledu na to, zda je jejich podstata hmotná anebo nehmotná.³³

Zpravidla nejběžnější nemovitou věcí je pozemek. Ustanovení § 506 o.z. stanoví, že stavba je součástí pozemku, nejedná-li se o stavby dočasného charakteru. Uplatní se tak zásada *superficies solo cedit*. Stavba musí být s pozemkem pevně spojena, přičemž nerozhoduje, zda je spjata s pozemkem neoddělitelně anebo zda může být bez většího úsilí a podstatného poškození odstraněna. Tedy není zapotřebí spojení takové kvality, jaké dnes klademe na stavby.³⁴ Rozdílem mezi soukromoprávním a administrativněsprávním pojetím

³¹ SPÁČIL, J. Komentář

³² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 498

³³ DVOŘÁK, J., ŠVETSKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 375

³⁴ BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. ANAG, 2013, 71 s.

stavby je to, že z hlediska soukromoprávního je i stavba nepovolená předmětem právních vztahů.³⁵

Pro nakládání s věcmi nemovitými platí zvláštní pravidla, které mají být zdrojem právní jistoty. Věci nemovité se zásadně evidují v nějakém rejstříku, registru či evidenci, které jsou veřejnosti přístupné. Příslušný registr pak ovládá princip materiální publicity. Princip právní jistoty se promítá i do úpravy právního jednání, jehož předmětem je nemovitá věc. Po ně se vyžaduje písemné formy.

Dále lze věci členit na individuálně a genericky určené, zastupitelné a nezastupitelné, zužitelné a nezužitelné, dělitelné a nedělitelné.

Právní teorie, předpisy a praxe běžně pracují s výrazy „majetek“ a „jmění“. Podle o. z. je majetkem to, co k sobě patří. Majetkem jsou veškerá aktiva, souhrn kladných majetkových práv osoby. Naproti tomu jmění představuje souhrn majetku a dluhů určité osoby.³⁶

³⁵ ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, č. 4, s. 119 a násl.

³⁶ DVORÁK, J., ŠVETSKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 372

3. Historické základy ochrany vlastnického práva

Kapitola historické základy ochrany vlastnického práva pojednává o právu římském, na které je třeba bezesporu nahlížet jako na kvalitně zpracovaný a rozsáhlý právní systém významný pro evropskou právní kulturu.

Před samotným výkladem prostředků ochrany vlastnického práva, je nutné obeznámit se s římsko-právním pojetím vlastnického práva. Římské právo neposkytuje definici vlastnického práva. V římských pramenech se setkáváme s označením *proprietas* nebo *dominium*. *Proprietas* znamená, že věc je někomu výlučně vyhrazena. *Dominium* se vyskytuje v pramenech častěji, a zdůrazňuje, že vlastník je pán věci, jeho vztah k věci je panstvím nad ní. Vlastnictví je právním panstvím nad věcí, které je všeobecné, přímé a výlučné.³⁷

3.1. Druhy vlastnictví

Níže uvedené rozlišení druhů vlastnictví probíhá v závislosti na formě jeho ochrany respektive dle prostředků, které římské právo poskytovalo jeho subjektu. V rovině teoretické se tak stále jedná o právním panství nad věcí.

Kviritské vlastnictví (*dominium ex iure Quiritium*) neboli civilní vlastnictví. Je vlastnický vztah, který byl chráněn právem civilním (*ius civile*). Pouze takové bylo římským právem uznáno za vlastnictví pravé. Subjektem kviritského vlastnictví mohl být pouze římský občan. Zpočátku mohly být předmětem kviritského vlastnictví pouze *res mancipi*. Vlastnické právo k věcem nemovitým se o poznání vyvíjelo pomaleji. Prvním krokem k vlastnictví nemovitých věcí se stal pozemek, na kterém stál římský dům (*hereditas*). Původně byl zděditelný, ale ne zcizitelný. Dle římské teorie byla veškerá půda ve státním vlastnictví (*ager publicus*), ta byla následně přidělována jednotlivcům do individuálního kviritského vlastnictví (*ager privatus*). Předmětem asignace byly pouze pozemky italské, které byly považovány za *res mancipi*. Naproti tomu provinční půda, která byla také státním vlastnictvím, byla ponechána dosavadním

³⁷ KINCL, J. ; URFUS, V. ; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. Vydání, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 159

držitelům. Byla zvláštním druhem provinčního vlastnictví, u kterého byla stanovena povinnost platit pozemkovou daň.³⁸

K nabytí vlastnického práva mohlo dojít jedním z formálních způsobů. A to mancipací (mancipatio) nebo injurecessí (in iure cessio). Kviritický vlastník se mohl domáhat svého práva k věci pomocí civilních žalob. Žalobou reivindikační (actio reivindicatio) a zápůrčí (actio negatoria).³⁹

V pořadí druhém je vlastnictví, jehož subjekty byly cizinci, lidé přesporní. Jednalo se kategorii osob, která stojí v protikladu k římským občanům. Později se pro ně užívalo názvu peregrini. Zpočátku majetkové vztahy cizinců nepodléhaly žádné ochraně a nebylo civilním právem považováno za vlastnictví v právním smyslu. K podstatné změně došlo v souvislosti s rozmachem mezinárodních obchodních vztahů. Bylo třeba, aby se poskytlo ochrany i této kategorii osob. Prvotním základem se staly mezistátní smlouvy, které jim poskytly ochrany před římskými magistráty. Obrat nastal za činnosti peregrinského praetora.⁴⁰

Posledním druhem vlastnictví je praetorské neboli bonitární. V římské terminologii byly tyto majetkové vztahy označovány in bonis esse/in bonis habere – mít majetek. Historicky se vyvinulo v rámci prétorského honorárního práva, které se ve vztahu k ius civile vyznačovalo svou neformálností. V souvislosti s obchodními styky bylo zapotřebí zjednodušit a urychlit proces převodu res mancipi. Dominantním způsobem převodu se tak v rámci obchodních vztahů stala tradice. Tradice (tradicio) byla neformálním převodem vlastnictví. Z pohledu civilního práva se tak nabyvatel stal pouze držitelem res mancipi, nikoliv jejím vlastníkem. Držitel se stal vlastníkem až na základě vydržení věci. Prodejce byl tak stále vlastníkem, který nadále požíval ochrany civilního práva a mohl věc nazpět vindikovat. Na danou situaci reagoval praetor, který ač vindikaci povolil, poskytl žalovanému proti žalobci námitku věci prodané a tradované. V případě, kdy nedošlo k prodeji, mohl soud rozhodnout o navrácení věci. Kupec však nadále nebyl chráněn proti třetím osobám, to se změnilo až zavedením prétorské

³⁸ KINCL, J. ; URFUS, V. ; SKŘEPEJK, M. *Římské právo. 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 1995, s.158

³⁹ KINCL, J. ; URFUS, V. ; SKŘEPEJK, M. *Římské právo.2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 1995, s.159

⁴⁰ KINCL, J. ; URFUS, V. ; SKŘEPEJK, M. *Římské právo. 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 159-160

publiciánské žaloby (*actio Publiciana in rem*). Spolu se vznikem této žaloby se následně spojuje i samotný vznik bonitárního vlastnictví.

Výše byly rozvedeny jednotlivé druhy vlastnictví. Navazující část práce se bude zabývat ochrannými prostředky vlastnického práva v římském právním systému. Vlastník se mohl bránit neoprávněným zásahům pomocí svépomoci, mimosoudní praetorskou ochranou v podobě interdiktů, zvláštních příkazech *paretorum* a poslední možností byla soudní ochrana. V rámci soudní ochrany poskytovalo římské právo zejména dvě vlastnické žaloby. Žaloba na vydání věci sloužila k ochraně kviritského vlastnictví. Žaloba publiciánská poskytovala ochranu bonitárnímu vlastnictví. Obě žaloby bylo možné použít v případě neoprávněného zásahu do vlastnického práva, které spočívalo v neoprávněném zadržování věci. V případě svou intenzitou nižších zásahu do vlastnického práva, bylo možné se bránit prostřednictvím žaloby negatorní. Dále je zapotřebí uvést další doplňující prostředky ochrany, které byly určeny k ochraně půdy a sousedských sporů. Druhou možností byla mimosoudní praetorská ochrana, která sloužila zejména k ochraně držby. Pro celistvost problematiky je třeba zmínit procesní námítky *exceptio iusti domini*, *exceptio rei venditae et traditae*, *replicatio rei venditae et traditae* popřípadě *exceptio doli*.⁴¹

3.2. Žaloba na vydání věci

Žaloba na vydání věci patřila k nejsilnějším prostředkům ochrany vlastnického práva kviritského vlastníka. Výklad o žalobě na vydání věci bude rozveden podrobněji, jelikož se jedná o institut, který je předmětem této práce. Podstata žaloby se zakládala na myšlence, že vlastník věci byl i jejím držitelem. V případě nesouladu právního stavu se stavem faktickým, měl kviritský vlastník právo domáhat se vydání věci. Žaloba směřovala proti tomu, kdo neoprávněně věc zadržoval. Podle klasického práva byla pojímána jako žaloba na vydání věci, kterou mohl uplatnit neodržící vlastník proti osobě, která věc neoprávněně zadržuje a nejde o vlastníka. *Rei vindicatio* byla žalobou *in rem*.

Nejstarší formou římského civilního procesu je proces legisakční. *Rei vindicatio* měla povahu sporu, kdy obě strany řízení, žalobce i žalovaný,

⁴¹ BLAHO, P., HARAMIA, I., ŽIDLICKÁ, M.: *Základy římského práva*. 1. vydanie. Bratislava: MANZ. a Vydavateľské oddelenie PF UK, 1997, 207 s

uplatňovaly vlastnické právo věci. Na jedné straně stál nedržící vlastník, který uplatňoval právo prostřednictvím vindikace a na druhé straně ten, kdo měl věc u sebe, prostřednictvím kontravindikace. Spor se konal před magistrátem. Ve sporu uspěl ten, kdo prokázal lepší právo k věci. Nedostatkem však byla absence nároku na vydání věci, tedy ani exekuční vynutitelnosti jejího vydání.⁴²

Rozmach obchodních vztahů přesahující římské hranice vedl k tomu, že se ve sporech objevil prvek cizinecký. Osoba, jež nebyla římským občanem. Vlivem toho, nebylo možné aplikovat výlučně legisakčních národních norem. Bylo třeba, aby se civilní proces stal více pružným, a vytvořen větší prostor pro samostatnost rozhodování cizineckého prétora. Odstranění tvrdého formalismu a nepružnosti řízení fakultativně zavedlo vydání Aebutiova zákona (*Lex Aebutia*) 2. st. př. n. l., který fakultativně zavádí proces s formulemi. Vindikaci se dostalo jednodušší podoby. Ve formulovaném procesu klasické doby byl aktivně legitimovaný k podání žaloby ten, kdo tvrdil, že je nedržící kviritský vlastník. Žalobce musel prokázat své vlastnické právo k věci. Vlastník mohl své právo dokázat-li že mu svědčí nabývací titul (*iusta causa dominii*) a v některých případech i pokud měl důkazy o způsobu nabytí, pak musel prokázat i vlastnické právo jeho předchůdce. Neprokázal-li žalobce své vlastnické práva, věc zůstala v držbě žalovaného.

Pasivně legitimovaný byl držitel věci, a někteří detentoři. Později v duchu zásady „kde svojí věc najdu, tam ji vindikuji“, římské právo uznalo pasivní legitimaci veškerých detentorů. V dvou případech uznalo římské právo pasivní legitimaci i na držitele, který neměl věc ve své faktické moci. Hovoříme o tzv. fiktivním držiteli (*fictus possessor*). Prvním případem je aktivní legitimace osoby, která se falešně vydává za držitele a nechal se žalovat, aby tím kryl jiného. Druhým případem byl ten, kdo se zlomyslně zbavil držby, aby se vyhnul sporu. Žalovaný měl různé možnosti, jak reagovat na reivindikaci. Mohl žalobu popřít, a tím vstoupit do sporu anebo mohl žalobu uznat a věc vydat. Popřípadě mohl mlčet a věc vydat bez popření či uznání žalobcova nároku, a tím si nechat možnost později žádat na žalobci svou věc zpět. Žalovaný mohl i odepřít, a nevstoupit do sporu. U žalob *in rem* nebylo možné přímo přinutit osobu pasivně legitimovanou účastnit se sporu. Praetor mohl jeho účast ve sporu zajistit prostřednictvím

⁴² REBRO, K., BLAHO, P. *Římske právo*. 4. prepracované a doplnené vydanie. s. s. 293

nepřímých prostředků. Žalovaný mohl v reivindikačním řízení uplatnit své právo v podobě procesních námitek (*exceptio*).

Reivindikační žaloba směřovala k uložení povinnosti žalovanému věc vydat, za předpokladu, že žalobce prokázal své vlastnické právo. Uspěl-li žalobce, musel žalovaný nejen věc vydat, ale i vše ostatní, co k věci přibylo od počátku sporu až do vynesení rozsudku.

Povinnost vydat věc i s plody měl žalobce tehdy, prokázal-li žalobce své vlastnické právo a žalobce vydal věc ještě před ukončením sporu. Rozsah vydání závisel na tom, zda se jedná o poctivého žalovaného anebo naopak. Žalovaný v dobré víře byl povinen vydat plody od okamžiku litiskontestace, jelikož od toho okamžiku se stal nepoctivým. Ten musel vydat plody posbírané, ale nespotřebované. Před litiskontestací nabyt separací vlastnické právo k plodům sesbíraným a spotřebovaným žalobce. Nepoctivý žalovaný musel vydat všechny plody před i po litiskontestací.⁴³

Úřednický proces v justiniánském období již vychází z pojetí vlastnického práva jako práva subjektivního, jemuž odpovídala povinnost ostatních nerušit jeho nositele. *Rei vindicatio* vedla nejen k prokázání vlastnického práva, ale zároveň i k uplatnění nároku na vydání věci, a mohl být exekučně vynucen.⁴⁴

3.3. Žaloba publiciánská

Další žalobou, která bude předmětem výkladu je žaloba publiciánská (*actio Publicinana in rem*). Prostřednictvím žaloby se poskytovalo nabyvateli věci stejného postavení, jako měl kviritský vlastník při reivindikaci. Soudce vycházel z fikce, že nabyvatel se stal vlastníkem na základě vydržení věci, bez ohledu na to zda došlo k uplynutí potřebné doby pro nabytí vlastnického práva vydržením. Na rozdíl od reivindikace nemusel žalobce prokázat své vlastnické právo, ale to že nabyt věc řádným způsobem a že ji držel v dobré víře. Dobrá víra byla vyžadována v době nabytí.⁴⁵

⁴³ REBRO, K., BLAHO, P. Římské právo. 4. Prepracované a doplnené vydanie. Iura Edition, s. 298

⁴⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEPEJK, M. Římské právo. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 183

⁴⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEPEJK, M. Římské právo. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 185-186

Žalobou se žalobce stejně jak je tomu u revidindikace, domáhal vydání věci a splnění restituční povinnosti žalovaným. Účinnost žaloby byla odvislá podle toho, zda byl žalobcem bonitární vlastník nebo držitel v dobré víře. Bonitární vlastník mohl s úspěchem uplatnit žalobu proti komukoliv, tedy jak proti držiteli v dobré víře, tak i proti kviritskému vlastníku. Naproti tomu žaloba držitele v dobré víře nebyla účinná proti kviritskému vlastníku. V mnoha případech mohlo dojít k situaci, kdy ve sporu naproti sobě stojí dva držitelé v dobré víře. Ve sporu zvítězil ten, komu svědčil lepší poměr k věci.⁴⁶

3.4. Negatorní žaloba

U žalob výše uvedených, spočíval zásah do vlastnického práva v podobě odnětí držby. Prostřednictvím žaloby negatorní se mohl vlastník domáhat ochrany proti tomu, kdo mu narušuje vlastnické právo jinak, než tím, že mu věc zadržuje. Jednalo se o zásahy menší intenzity, nikoliv však v odnětí držby. Klasické právo vytvořilo několik žalobních formulářů, jejichž obsah odrážel konkrétní formu rušení. Formulář mohl být zpravidla koncipován negativně, jelikož popíral právo žalovaného vlastníkovu věc užívat, brát z ní plody, právo přechodu přes pozemek a dále. Odtud propůjčení názvu negatorní. Pozitivně mohl být stanoven v případě, kdy mělo být prosazeno právo vlastníka stavět dům na svém pozemku do určité výše, čímž mělo dojít k popření práva žalovaného zakázat stavbu. Ke sjednocení jednotlivých formulářů do žaloby jediné a obecné, zápůrcí, došlo v právu justiniánském.⁴⁷

Žalobcem byl vlastník, který musel své vlastnické právo dokázat a to, že došlo k zásahu do jeho práva. Neoprávněnost zásahu prokazovat nemusel, stačilo zjištění, že rušení skutečně nastalo. V případě úspěchu negatorní žaloby byl žalovaný povinen odstranit příčinu rušení nebo se zdržet dalšího rušení a nahradit způsobenou škodu.

⁴⁶ KICL, J.; URFUS, V.; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 185-186

⁴⁷ KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 186

3.5. Jiné prostředky ochrany vlastnického práva

V následujícím textu nastíním další procesní nástroje poskytující ochranu vlastnickému právu. Svou povahou se jedná převážně o spory vzniklé z poměrů sousedských a spory o vlastnictví k půdě.

Mezní žaloba (*actio finium regundorum*), jak již vyplývá z názvu, řeší spory o hranice sousedních polních pozemků. Žaloba směřuje na stanovení mezního pruhu (hranice) těchto pozemků. V době klasické se žaloba omezovala na spor, jehož mezní pruh (*confinium*) nepřesahoval pět stop. Tento mezní pruh nemohl být předmětem civilního vydržení. Pro ostatní spory bylo třeba využít *rei vindicatio*. K rozhodování sporu byli příslušní arbitři vybaveni odbornou způsobilostí. Rozsudkem buď deklarovali meze hranic anebo konstitutivním rozsudkem mohli stanovit hranice nové. Strana, která vyhrála spor o hranice, nabyla k němu vlastnické právo. Ve sporu bylo možno uplatňovat i vzájemné obligační nároky. V justiniánském právu se mezní spory využívaly i pro spory přesahující pět stop, a žaloba se stala obecným prostředkem pro spory o hranice. Strany sporu byly posuzovány jako žalobce a žalovaný zároveň, žaloba měla povahu tzv. *iudicia duplex*. Žaloba směřovala proti osobě (*ad personam*), ale i proti věci (*in rem*).⁴⁸

Další doplňující žalobou byla *actio aquae pluviae arcendae*. Změna či úprava přirozeného odtoku dešťové vody byla v římském právu obecně zakázána. Předpokladem této žaloby je jednak úprava přirozeného odtoku, která je spojena s lidskou činností a negativní vliv tohoto zásahu, existence vzniku škody se nevyžadovalo. K podání žaloby stačila obava z ohrožení. Aktivně legitimovaný byl vlastník ohroženého pozemku. Záměrem žaloby bylo navrácení stavu v předešlý. Pasivně legitimovaný je vlastník pozemku, na jehož území došlo ke změně či úpravě přirozeného odtoku. V případě úspěchu žaloby je povinen na své vlastní náklady uvést v předešlý stav. Došlo-li k tomu činností třetí osoby, pak měl povinnost strpět odstranění změny žalobcem na jeho náklady. V době poklasické je pak tato žaloba ochrannou před jakýmkoliv zneužitím vody na úkor souseda.⁴⁹

⁴⁸ KICL, J.; URFUS, V.; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 187

⁴⁹ KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha, s. 189

Další žaloba slouží k ochraně vlastníka či jiné osobě oprávněné z věcného práva před hrozbou vzniku škody, která spočívá jednak vadnou povahou sousední stavby, stromu na sousedním pozemku anebo činností souseda. Ohrožený se za tohoto předpokladu domáhá záruky proti hrozící škodě (*cautio damni infecti*) neboli jistoty. Na příkaz praetora se povinný soused zavázal stipulačně nahradit škodu, jež by mohla vzniknout. Neposkytne-li soused kauci, pak praetor povolí oprávněnému ujmout se sousedního pozemku, aby sám provedl nezbytná zabezpečení. Pokud ani tak nedojde k uspokojení oprávněného, praetor po vyšetření věci, pověří oprávněného držbou výlučnou. Ohrožený se stane bonitárním vlastníkem pozemku a může uplatnit žalobu publiciánskou.⁵⁰

Zákaz stavby (*operis novi nuntiatio*) byl soukromý, mimosoudní zákaz v pokračování započaté stavby či jiného pozemního díla. Sloužil na ochranu zakazovacího práva (*ius prohibendi*), které vyplývalo z práva vlastnického nebo práva služebnosti. K účinnosti zákazu se vyžadovalo, aby byl vysloven veřejně, za přítomnosti podnikatele nebo dalších osob a na místě stavby. Ten, proti němuž zákaz směřoval, měl dvě možnosti. Jednak mohl upustit od pokračování v zahájené stavbě anebo zřídit záruku na případnou hrozící škodu (*cautio damni infecti*). Pokud by tak neučinil, byl by povinen na základě pastorského příkazu provést odstranění stavby, uvést pozemek do původního stavu a nahradit možnou škodu. Ten, kdo zákaz vyslovil (*nunciant*) byl povinen okamžitě zahájit spor a dokázat své právo zákazu započaté stavby.⁵¹

Posledním prostředkem je interdikt k odstranění změn, provedených na pozemku tajně anebo násilím (*interdictum quo vi aut clam*). Předpokladem uplatnění byla činnost, kdy osoba tajně anebo násilně pozměnila. Vlastník se mohl domáhat odstranění všech změn a uvedení v původní stav.⁵²

⁵⁰ KICL, J.; URFUS, V.; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 188

⁵¹ KICL, J.; URFUS, V.; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 199

⁵² KICL, J.; URFUS, V.; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 199

4. Prostředky ochrany vlastnického práva

Vlastnické právo je ústavně chráněným právem. Listina v čl. 36 odst. 1 deklaruje právo na soudní ochranu. Ústavní základy ochrany vlastnického práva se promítají do celého právního řádu. Úpravu ochrany nalezneme v právu veřejném i soukromém. V odvětví práva veřejného se uskutečňuje ochrana zejména v právu trestním a správním. Soukromoprávními prostředky se poskytne ochrana tehdy, došlo-li k zásahu do subjektivního práva a nebyla porušena norma veřejnoprávní.⁵³

Základním způsobem ochrany je soudní ochrana, které se poskytne na základě aktivity toho, jehož subjektivní právo bylo ohroženo nebo narušeno. Vlastnické právo je právem absolutním, které působí erga omnes. Dojde-li k zásahu do vlastnického práva, vzniká vztah relativní, který má své konkrétní subjekty a obsah. Vlastnické právo je chráněno především vlastnickými žalobami. Žalobou na vydání věci a žalobou negatorní. Obdobný nárok na ochranu má i držitel a detentor prostřednictvím žaloby z domnělého vlastnického práva (*actio Publiciana in rem*). Základním typem ochrany je ta, která je poskytována orgánem k tomu příslušným, tedy soudem. Zákon však zároveň umožňuje určité výjimky, kdy nositel ohroženého soukromého subjektivního práva si může pomoci vlastními silami a prostředky. Vlastními silami si může pomoci ten, po němž nelze vážně žádat, aby trpně čekal na pomoc státu nebo orgánu veřejné moci, když ta nepřichází nebo je jisté, že by přišla pozdě s ohledem na aktuálnost nebezpečí. Z důvodu, že se jedná o obranu výjimečnou, stanoví občanský zákoník podmínky, za nichž je svépomoci přípustná. Institut svépomoci je následně rozveden v následující kapitole.

4.1. Svépomoc

Institut svépomoci vystupuje v historickém kontextu již na samém počátku. Ústup této formy obrany do pozadí lze vykládat v úzké souvislosti s teoretickým pojetím právního státu. Ten má „monopol“ ochrany subjektivních práv. Podstatou svépomoci je skutečnost, kdy osoba dotčená na svých občanských

⁵³ HULVA, T. *Ochrana majetku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 45

subjektivních právech se domáhá pomoci vlastními silami a prostředky, v mezích zákona a bez pomoci třetích osob. Cílem svépomocného jednání je odvrácení zásahu do subjektivního práva ze strany jiné osoby. Svépomoc představuje jednu z možností obrany nositele subjektivního práva, ne povinnost.

Svépomoc lze členit na obrannou (defenzivní), která chrání *status quo* tzv. stávající stav, před zásahem do práva a útočnou (ofenzivní), která *status quo* mění. Svépomoc útočná je zákonem zakázána, proto se následující výklad věnuje svépomoci obranné.⁵⁴

Zákon nejprve stanoví obecně každému možnost přiměřeným způsobem pomoci si svému právu sám § 14 o.z. Právem aprobovaná svépomoc je taková, která splňuje kumulativně následující podmínky. Jedná se o ohrožení občanského subjektivního práva útokem ze strany třetí osoby. Zásah do tohoto práva je natolik aktuální, že nelze vážně žádat, aby trpně čekala na pomoc státu nebo orgánu, by zásah veřejné moci přišel pozdě s ohledem na aktuálnost zásahu anebo vůbec. Poslední podmínkou je vázána na osobu nositele práva, jen ten si může pomoci, nikoliv osoba jiná. Soudní praxe však připouští v některých případech jednání zákonného zástupce či zmocněnce. Dojde-li k absenci některé se zákonem požadovaných podmínek, jedná se o exces z mezí svépomoci a nositel pak ponese všechny sankční důsledky z toho vyplývající.⁵⁵

Vedle skutkové podstaty obecné svépomoci, upravuje v ustanovení § 14 odst. 2. o. z. dvě zvláštní skutkové podstaty svépomoci. Ty slouží k odvrácení zásahu do soukromého práva. I tyto druhy svépomoci jsou právem aprobovány za splnění určitých podmínek. První se dotýká případů bezprostředně hrozícího neoprávněného zásahu do subjektivních soukromých práv. Osoba, které neoprávněný a bezprostřední zásah hrozí, může vlastním jednáním a přiměřenými prostředky zachovat popřípadě obnovit stav, který se jeví jako pokojný. I zde je třeba naplnit kumulativně podmínek, aby se jednalo o právem aprobovanou svépomoc. Zásah ze strany třetí osoby musí být v rozporu s právem, jedná se o neoprávněný zásah. O neoprávněném zásahu nelze hovořit v případě výkonu exekuce na základě exekučního titulu. Zásah musí bezprostředně hrozit, nesmí se

⁵⁴ ŠVETSKA, J. DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 65

⁵⁵ ŠVETSKA, J. DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 64.

jednat ukončený zásah. Svépomoc je dovolena proti zásahu, který se připravuje anebo trvá, ale neskončil. Obrana nositele práva musí být přiměřená, jednání i prostředky. Uplatní se zde hledisko subjektivní, tj. z hlediska osoby a postavení ohroženého. Posouzení přiměřenosti úsilí a prostředků použitých bude rozhodující, zda by je za přiměřené považovala každá rozumně jednající osoba, pokud by byla v postavení osoby postižené zásahem. Druhá dopadá na případy zajištění práva, které by jinak tj. bez svépomocného jednání, bylo zmařeno. Osoba, která svépomocně jednala, je povinna obrátit se ihned na příslušný orgán veřejné moci. Zadrží-li osoba zloděje je povinna ihned se obrátit na Policii ČR.⁵⁶

Vedle výše uvedených případů svépomoci zákonodárce stanovil i další případy. Svépomoc v souvislosti s ochranou sousedskými právy § 1016 odst. 2 a 3 a svépomocná ochrana držby § 1006.

4.2. Soudní ochrana

Dojde-li k neoprávněnému zásahu do vlastnického práva určitého vlastníka, má právo žádat po státu, aby se mi dostalo účinné a včasné ochrany. Prostřednictvím soudů plní stát svou funkci, a poskytuje příslušnou ochranu subjektivním právům soukromoprávní povahy. Soudní moc je hierarchicky uspořádána v 4 stupňové soudní soustavě. Hovoříme tzv. o obecném soudnictví. Ústava v čl. 91 určuje jednotlivé články této obecné soustavy soudů. Jsou jimi Nejvyšší soud ČR, vrchní soudy, krajské a okresní soudy. Mimo tuto soustavu obecných soudů stojí Ústavní soud ČR. Nositel porušeného anebo ohroženého subjektivního práva musí pro poskytnutí právní ochrany, splnit podmínky, které stanoví procesní předpisy.⁵⁷

Nelze opomenout, že Česká Republika je smluvní stranou Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. V případě, kdy se nositeli subjektivního práva nedostalo ochrany, které se dle něho mělo ze strany státu dostat, může se obrátit na Evropský soud pro lidská práva. Jako další orgán, který poskytne ochranu, je Soudní dvůr Evropské unie. Z důvodu rozsahu diplomové práce nebude pojednáno o této problematice do hloubky.

⁵⁶ ŠVETSKA, J. DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 66

⁵⁷ DVOŘÁK, J., ŠVETSKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 339*

Zákon stanoví, že ten, kdo žádá pomoc od státu, musí splnit stanovenými předpisy Ochrana majetku v civilním kodexu stanoví dva režimy právní ochrany. V ustanovení § 1040 a následujících zákon stanoví, že vlastník se může domáhat vydání věci prostřednictvím žaloby na vydání věci. Vlastník se může domáhat ochrany proti tomu, kdo ho v jeho právu jinak ruší prostřednictvím žaloby negatorní.

4.3. Žaloba a její náležitosti

Žaloba je procesní úkon, jímž se osoba dotčená na svých subjektivních právech obrací na soud, aby soud o jeho právu proti konkrétnímu odpůrci autoritativně rozhodl. Z výše uvedeného vyplývají dva charakteristické znaky. Žalobou uplatňuje žalobce své veřejné subjektivní právo, domáhat se ochrany v případě, kdy je jeho soukromé právo ohroženo či narušeno. Právo domáhat se ochrany garantuje Listina v čl. 36 odst. 1, a to každému. Druhým znakem je, že žaloba je procesní podmínkou k zahájení civilního řízení sporného (*jurisdictio contentiosa*).⁵⁸ Procesní předpisy umožňují zahájit civilní řízení i nezávisle na vůli účastníka. Nesporná řízení (*jurisdictio voluntaria*) upravuje zvláštní zákon. S ohledem na téma práce, bude předmětem následujícího výkladu sporné řízení.

S podáním žaloby spojuje právní řád hmotně-právní a procesně-právní účinky. Z hlediska hmotně-právního nemůže dojít k promlčení ani k prekluzi uplatňovaného práva. Po dobu konání řízení neběží lhůty. Z hlediska procesně-právních účinků zahájení řízení vzniká procesně-právní vztah mezi žalobcem a žalovaným. Vzniká překážka litispendence. V plném rozsahu se uplatní zásada perpetuatio fori a právo a zároveň povinnost soudu vést řízení i bez dalších návrhů. Účastníkům řízení vzniká povinnost poskytovat potřebnou součinnost.⁵⁹

Žaloba je formálním úkonem, který směřuje vůči soudu, a proto musí splňovat zákonem požadovanou formu a náležitosti. Soud nemůže přijmout podání v jakékoliv formě. Žalobu lze podat v písemně v listinné nebo elektronické podobě prostřednictvím veřejně datové sítě, telegraficky nebo telefaxem. Podání

⁵⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 124

⁵⁹ WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 196 a násl.

lze provést také ústně do protokolu. Další požadavky kladené na podání, stanoví obecně v ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ a zvláštní požadavky § 79 OSŘ na náležitosti žaloby.

Z podání musí být patrné, kterému soudu je určeno. Označením soudu vyjadřuje žalobce věcnou a místní příslušnost soudu, který má spor vést. Pokud by návrh směřoval nepřislušnému soudu, postupuje se dle ustanovení § 104a, 104b, 104c, 105 OSŘ. Žalobce, který žalobou zahajuje řízení je povinen identifikovat účastníky budoucího sporu a popřípadě i jejich zástupce. Musí přesně identifikovat nejen sebe, ale i toho, proti komu žaloba směřuje. Identifikace účastníků řízení koresponduje se zásadou rovnosti účastníků řízení.⁶⁰

Fyzická osoba je dostatečně identifikována uvedením jména, příjmení a uvedením adresy bydliště. V první řadě je třeba označit fyzickou osobu jménem a příjmením, které užívá na základě zápisu v knize narození nebo jiné skutečnosti například uzavřením manželství. V případě, kdy na uvedené adrese bydlí matka s dcerou, které mají stejné jméno a příjmení, bude třeba dalšího rozeznávacího znaku. Zejména uvedením rodního čísla. Bydliště je každé místo pobytu, v kterém se osoba zdržuje s úmyslem zdržovat se tam trvale. Pokud žalobce nezná bydliště, pak lze nahradit jinou adresou. Zná-li adresu jejího pracoviště, místa podnikání anebo kde se zdržuje. Má-li osoba zřízenou a zpřístupněnou datovou schránku postačí, aby vedle svého bydliště byla identifikována tímto údajem. Fyzická osoba, která je podnikatelem musí být navíc označena identifikačním číslem. Zástupci a zmocněnci se označí podobně. V případě advokáta je třeba uvést adresu jeho kanceláře.⁶¹

Právnícká osoba je dostatečně identifikována uvedením obchodní firmy a jejím sídlem, případně i statutárním orgánem nebo jiným pověřeným zástupcem. Jedná-li se o stát, je třeba uvést název státu a příslušnou organizační složku, která bude za stát před soudem vystupovat. Obec a kraj se označí názvem a sídlem obecního nebo krajského úřadu. Je-li účastník neznámého pobytu, či se mu nedaří doručit písemnost do ciziny, lze mu ustanovit opatrovníka.

⁶⁰ WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 200

⁶¹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. §1 až 200za. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 500

Žalobce musí vylicít rozhodující skutečnosti, na jejichž základě odvozuje, že došlo k ohrožení anebo porušení jeho subjektivního práva. Při výběru a formulování skutečností, které je zapotřebí v žalobě uvést, může mnohdy pomoci ustanovení práva materiálního. V případě žaloby na vydání věci z § 1040 vyplývá, že uvede zejména skutečnosti, na jejichž základě nabyt vlastnické právo k věci, a že žalovaný věc neoprávněně zadržuje. Uvedením co nejpřesnějších a nejúplnějších rozhodných skutečností v žalobě, žalobce umožní, aby soud náležitě připravil jednání tak, aby bylo možné o věci rozhodnout zpravidla při jediném jednání. Žalobce může doplňovat skutečnosti i během řízení v 1. stupni až do vyhlášení rozsudku.⁶²

Na podporu svých tvrzených skutečností je žalobce povinen navrhnout důkazní prostředky. Povinnost tvrzení vyplývá z obecné důkazní povinnosti. Navrhované skutečnosti se naopak nemusí se vztahovat na skutečnosti, které není třeba dokazovat a na ty, u nichž je stanovena právní domněnka. Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci. Zpravidla se bude jednat o listinné důkazy, svědecké výpovědi a další. Ty je třeba označit co nejpřesněji, aby je soud mohl obstarat. Důkazy mohou být doplňovány i během řízení v 1. stupni až do vyhlášení rozsudku. Ze souhrnu tvrzených skutečností zároveň vyplývá hmotně-právní poměr, na jehož základě žalobce opírá svůj uplatňovaný nárok.

Z žaloby musí být patrné, čeho se žalobce domáhá. Část žaloby, kde žalobce vyjadřuje požadavek vůči žalovanému, nazýváme žalobní petit. Ten musí být přesný, srozumitelný a určitý. Žalobce prostřednictvím petitu vymezí předmět řízení, z jehož rámce soud nevykročí. Petit je zpravidla formulován tak, aby byl návrhem autoritativního výroku soudu. Žalobní petit lze členit v závislosti na množství v petitu uplatňovaných nároků. Domáhá-li se žalobce pouze jednoho nároku, bude se jednat o petit jednoduchý. V případě, kdy se žalobce domáhá více nároků, jedná se o petit složený. Soud pak rozhodne o každém nároku, jako by byl uplatněn samostatně, v jednom rozsudku. Dle toho v jakém jsou jednotlivé nároky vztahu, lze petit složený dále členit na eventuální, alternativní a alternativa facultas.⁶³

⁶² WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 201-203

⁶³ WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 201-203

Petit eventuální chrání žalobce v případě, kdy se domáhá určitého plnění, a pro případ (*in eventum*), že by toto plnění nebylo možno přisoudit, požaduje plnění jiné. Alternativní petit nalezne uplatnění tam, kde je možné právo volby mezi dvěma plněními. Právo volby svědčí dlužníkovi. Pokud si dlužník vybere jedno z plnění během řízení, soud ve svém výroku uloží plnění jím zvolené. To již zpětně nelze odvolat a zvolit si jiné. Neučiní-li tak žalovaný během řízení, soud uloží v rozsudku plnění obě a alternativně. Pak má dlužník na výběr do doby případného rozhodnutí. Posledním druhem složeného petitu je alternativa facultas. Žalobce jím nabízí žalovanému, aby se zprostil své povinnosti poskytnout plnění poskytnutím plnění jiného. Podání učiněné soudu je pak třeba podepsat a datovat.⁶⁴

4.4. Druhy žalob

Žaloba je obecný procesní institut, který slouží k uplatňování různorodých nároků odrážející tak v běžném životě různorodé situace. Proto lze provést jejich vnitřní klasifikaci. V následující části práce se zaměřím zejména na klasifikaci žalob dle obsahu petitu a rozlišení posesorní a petitorní žaloby.

Dle obsahu petitu členíme žaloby na statusové, žaloby na plnění, určovací a právotvorné. Není však vyloučeno, aby v praxi docházelo k podání žalob odlišných od výše uvedených. Žaloby statusové jsou návrhem na zahájení řízení, jímž se sleduje autoritativního rozhodnutí ve věcech osobního stavu. Zpravidla se bude jednat o řízení ve věcech manželství, osvojení, omezení způsobilosti a dále. K 1. 1. 2014 nabyt účinnosti nový zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Nový zákon upravuje řízení nesporná a některá zvláštní řízení. S ohledem na předmět práce se nebudu zabývat problematikou do hloubky.⁶⁵

V praxi se zpravidla nejčastěji setkáme s žalobami na plnění. Prostřednictvím této žaloby se žalobce domáhá, aby žalovaný něco konal (*facere*), poskytl určité plnění (*dare*), aby se něčeho zdržel (*omittere*) anebo něco strpěl (*pati*). Přičemž tato povinnost existovala ještě v době před uplatněním práva před soudem. Pokud by nebylo povinnosti splněno dobrovolně, je rozsudek je

⁶⁴ WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 204

⁶⁵ WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 206

exekučním titulem, tedy podkladem pro zahájení řízení vykonávacího. Má-li být žaloba úspěšná, musí žalobcem požadované plnění odpovídat hmotněprávním ustanovením. Rozhodnutí jsou povahou deklaratorní a závazná pro účastníky řízení.⁶⁶

Určovací žalobou žalobce požaduje v žalobním petitu, aby soud autoritativně určil, zda tu právo anebo právní poměr je či není. Cílem žaloby je autoritativní zjištění existence či neexistence práva. Dle konkrétního vymezení žalobního petitu pak hovoříme o kladné (pozitivní) nebo záporné (negativní) určovací žalobě. Domáhat se určení vlastnického práva k věci lze tehdy, je-li shledán naléhavý právní zájem. Ten je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení došlo k ohrožení žalobcova práva nebo by se stalo jeho postavení nejistým.⁶⁷

Za platného právního stavu je důležité rozlišovat žaloby petitorní a posesorní. Žaloba posesorní směřuje k ochraně poslednímu stavu držby a k jeho navrácení, to znamená navrácení faktického stavu. Nejedná se o konečnou (definitivní) ochranu samotného subjektivního práva. Ve vztahu k žalobám petitorním ku příkladu vlastnickým žalobám poskytne tato žaloba ochranu držby prozatímní. Pokud se chce nositel osoba dotčená na svém právu domoci tzv. definitivní ochrany svého práva, meritorní, musí využít speciálních prostředků ochrany.⁶⁸

Posesorní ochrana je upravena v ustanoveních § 1003 a § 1006 o.z. Prostřednictvím harmonizační novely OSŘ provedená zákonem č. 293/2013 Sb., zavádí v návaznosti na úpravu v o.z., řízení o žalobě z rušené držby. Předpokladům uplatnění žaloby, subjektům a řízení je uvedeno v následujícím textu. Řízení o žalobě z rušené držby zavádí mnohé otázky, které je třeba dále rozvést. Zejména jaký je vztah mezi řízením o žalobě z rušené držby a řízením o petitorní ochraně vlastnického práva. Zejména pak, zda v případě řízení o žalobě z rušené držby nezakládá překážku věci rozhodnuté. Lze se ztotožnit s názorem, že řízení o žalobě z rušené držby nezakládá překážku věci rozhodnuté a to

⁶⁶ WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 206-208

⁶⁷ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. §1 až 200za*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck

⁶⁸ HAMULÁKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J., *Nová právní úprava ochrany rušené držby. Právní rozhledy*. 2014 č. 2, s.1

z hlediska odlišnosti předmětu řízení. Odlišnost předmětu ochrany fakticky stav držby, pomoc svému právu.⁶⁹

4.5. Žaloba z rušené držby

Občanský zákoník upravuje dva typy ochrany držby. Petitorní ochrana je upravena v ustanoveních § 1040 a 1043. Posesorní ochrana držby bude předmětem následující části práce. Předmětem ochrany je držba, nikoliv pouhá detence věci.⁷⁰ Dřívější konstrukce ochrany pokojného stavu prostřednictvím orgánu státní správy byla s účinností o. z. svěřena do pravomoci moci soudní. NS ČR ve svém rozhodnutí zdůraznil že „ochrana pokojného stavu §5 je modifikovaným způsobem ochrana držby.“⁷¹

Jak bylo uvedené výše, představuje tato žaloba ochranu posesorní, která má předběžný charakter. Účelem žaloby je chránit poslední pokojný stav existující držby, tj. stav, který existoval před tím, než došlo k svémocnému rušení držby. Žaloba tedy směřuje o ochraně posledního pokojného stavu držby před svémocným jednáním rušitele spočívajícím v rušení držby anebo ve vypuzení držby. Jedná se tedy o žalobu o faktickém stavu. Žaloba z rušené držby má hmotněprávní oporu v ustanovení § 1003 o. z., kde poskytuje držiteli obranu proti svémocnému rušení, která nespočívá ve vypuzení z držby. Ustanovení § 1006 o. z. následně zakládá možnost podat žalobu v případě odnětí držby. Zároveň je nutné uvést zvláštní ochranu držby nemovité věci v případě ohrožení prováděním stavby či jiného zařízení (§ 506 o. z.), může-li se z toho důvodu obávat následků předvídatelných v § 1013 a stavebník proti němu nezajistí cestou práva. Předmětem ochrany je držba práva vlastnického a jiných práv, která mohou být předmětem držby.⁷²

Aktivně legitimovaný je rušený držitel z titulu práva vlastnického anebo jiného například nájemního a tvrdí rušení. Domáhat se ochrany může i držitel

⁶⁹ HAMULÁKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J., Nová právní úprava ochrany rušené držby. *Právní rozhledy*. 2014 č. 2, s.1

⁷⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 343

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 4. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4115/2011

⁷² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 343

věci, pokud byl jeho detentor z práva držby rušen.⁷³ Ten kdo se domáhá ochrany, může se domáhat, aby rušitel se zdržel rušení a uvedl v předešlý stav. V případě vypuzení z držby se žalobce může domáhat, aby se vypuditel zdržel dalšího vypuzení a obnovil předchozí stav. Stav, který existoval bezprostředně před rušením.⁷⁴

Žalobu z rušené držby je třeba podat v prekluzivních lhůtách stanovených v ustanovení § 1008 o.z., a to subjektivní a objektivní. Subjektivní 6-týdenní lhůta počíná běžet ode dne, kdy se žalobce o svém právu a zároveň i o osobě, která držbu ruší anebo ohrožuje, dozvěděl. Dopomoci se ochrany pokojného stavu lze nejpozději uplynutím jednoho roku ode dne, kdy žalobce mohl uplatnit své právo poprvé.⁷⁵

Podstatnou otázkou je, jak soud posoudí, zda se v konkrétním případě jedná o ochranu posesorní anebo petitorní. Dle § 41 odst. 2 OSŘ by měl vycházet podle obsahu, ne označení. Bude-li žalobce tvrdit, že je vlastníkem, ale neuvede ani nepřipojí žádné důkazy, a bude zřejmé, že účelem je ochrana posledního faktického stavu, měl by soud postupovat dle ustanovení o řízení z rušené držby, pokud neuplynula prekluzivní lhůta.⁷⁶ Další otázka, která se naskýtá je případ, kdy žalobci ke dni podání žaloby uplynula prekluzivní lhůta. Pokud se domáhá ochrany faktického stavu, soud ji zamítne. Ale pokud by v žalobě soud tvrdil, že mu svědčí právo např. vlastnické, po prekluzivní lhůtě, měl by ji soud posoudit jako neúplnou žádost petitorní ochrany. Pak by měl soud vyzvat žalobce k doplnění podání. Žalobce musí prokázat, že jde o svémocné rušení. Soud se omezí na zjištění poslední držby a a jejího svémocného rušení. V řízení se neprokazuje, zda se jedná držbu řádnou, pravou a poctivou.

Žalobce může vznést procesní námitku, že žalobce získal proti žalovanému držbu nepravou anebo že ho z držby vypudil. Námitku proti vypuzení, může žalobce uplatnit v prekluzivní lhůtě dle ustanovení § 1008 odst. 2. Po jejich uplynutí soud k námitce nepřihlédne. Pokud tedy žaloba připadne na poslední den

⁷³ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář.* I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 123-130

⁷⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné.* Svazek 1. Díl první: Obecná část: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 339-341

⁷⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné.* Svazek 1. Díl první: Obecná část: Wolters Kluwer ČR, 2013, s.339-341

⁷⁶ HAMULÁKOVÁ, K., KRIVÁČKOVÁ, J., *Nová právní úprava ochrany rušené držby. Právní rozhledy.* 2014 č. 2

lhůty, soud k námitce žalobce nepřihlédne. Naproti tomu námitku nepravé držby, jejíž lhůtu zákon nestanoví, může žalovaný pravděpodobně uplatnit bez omezení.

Soud usnesením rozhodně o žalobě ve lhůtě 15 dní od zahájení řízení. V případě ochrany držby před prováděním a odstraňováním stavby rozhodne do 30 dní od zahájení řízení. Soud není povinen s ohledem na rychlou a efektivní ochranu nařizovat jednání. Proti usnesení je přípustné odvolání.

Důsledek neuplatnění obrany proti zásahu do práva držby zakotví ustanovení § 1009. V případě, kdy nebude uplatněna svépomoc anebo žaloba z rušené držby, pozbude svého práva.

5. Žaloba na vydání věci

Žaloba na vydání věci představuje jeden ze speciálních soukromoprávních prostředků ochrany vlastnického práva, jež zakotvuje o. z. v ustanovení § 1040. Prostřednictvím žaloby uplatňuje vlastník právo na vydání věci před soudem proti tomu, kdo mu ji neoprávněně zadržuje. Zásah do vlastnického práva v podobě odnětí anebo neoprávněným zadržováním věci je beze sporu nejzávažnějším zásahem do vlastnického práva, které zbavuje možnosti vlastníka, aby vykonával své právo.

Předpokladem vzniku reivindikačního vztahu je skutečnost, kdy někdo zadržuje cizí věc a nesvědčí ji pro to právem kvalifikovaný důvod. Jedná se o jeden z nejzávažnějších zásahů do vlastnického práva. K uplatnění žaloby postačí, je-li vlastník věci zbaven detence. Obsahem tohoto vztahu je zejména právo vlastníka požadovat vydání věci a povinnost držitele anebo detentora věc vydat. Rušitel musí mít právní osobnost, naopak nevyžaduje se svéprávnosti. Na straně rušitele se nevyžaduje zavinění, jedná se o objektivní odpovědnost.⁷⁷

Kdy se nejedná o zásah do vlastnického práva, a tedy není ani naplněn jeden z předpokladů reivindikačního vztahu lze uvést v souvislosti s rozhodnutím NS ČR. Žalobce se v řízení domáhal vyklizení nemovitosti, ačkoliv žalovaný se v bytě nezdržuje, nemá tam své věci a byt využívá jeho bývalá manželka. V dovolání žalovaný namítal, že odvolací soud správně vychází z toho, že se na spor použije ustanovení § 126 odst. 1 ObčZ, ale nesprávně jej vyložil. V předcházejících řízeních bylo prokázáno, že v předmětném bytě dlouhodobě nebydlí a nemá v něm ani věci. Proto má za to, že nezasahuje do výkonu vlastnického práva, a není tedy ani pasivně legitimovaným. NS ČR ve svém rozhodnutí uvádí, že v řízení bylo zjištěno, že žalobce je vlastníkem předmětného bytu, ale nebylo prokázáno, že žalovaný do výkonu vlastnického práva zasahuje. Ze skutkových tvrzení vyplývá, že v předmětném bytě již nebydlí a ani zde nemá věci. Nebyl tedy naplněn jeden z předpokladů reivindikační žaloby.⁷⁸

⁷⁷ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 11

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 6. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1992/2001

Platná právní úprava zároveň stanoví dva případy, kdy je možnost uplatnění práva na vydání věci vyloučena. První nalezneme v ustanovení § 1040 odst. 2 o. z. Aktivně legitimovaný k podání žaloby není ten, kdo svým jménem věc nabyvateli zcizil, aniž by byl jejím vlastníkem, a vlastnické právo k věci nabyl později. Účelem je zamezení obrany tomu, kdo chce těžit z vlastního protiprávního jednání. Zdůrazňuje tak zásadu, že nikdo nesmí těžit ze svého protiprávního jednání. Jedná se o ustanovení, které je římskoprávního původu známé jako *exceptio rei venditae te traditae, exceptio doli*.⁷⁹

Další relativní možností vyloučení uplatnit žalobu je třeba spatřovat v ustanovení § 1041 a § 1042 o. z. Příslušná ustanovení upravují pravidlo, že věci, které nelze individualizovat, nelze zpravidla ani vindikovat. Pokud žalobce nepopíše vindikovanou věc natolik dostatečně, aby ji bylo možné odlišit od věcí jiných téhož druhu, byla by žaloba zamítnuta. Dále vylučuje možnost vindikace kvantity.⁸⁰

5.1. Žalobce

Subjekty žaloby jsou žalobce a žalovaný. Následovně bude pojednáno o osobě aktivně legitimované. Aktivně legitimován k podání žaloby je vlastník věci § 1040. Zcela nesprávně se uvádí, že vlastník věci je povinen své vlastnické právo prokázat. Toto tvrzení je nesprávné z toho důvodu, že právní kvalifikace, že žalobce je vlastníkem věci, provádí soud. Základní podmínkou je, že vlastník prokáže, že nastaly skutečnosti, se kterými právní norma váže vznik vlastnického práva nebo skutečnosti jiné, o něž své právo opírá. Takovou skutečností může být například kupní smlouva. Bez splnění této podmínky není dána věcná legitimace k podání žaloby⁸¹.

Další skutečností, jež musí žalobce prokázat, je neoprávněná držba věci žalovaným. Pro vyhovění žalobě je nutné, aby žalobce prokázal, že žalovaný držbu nabyt. Po žalobci nelze požadovat, aby prokázal, že žalovaný mu věc zadržuje ke dni rozhodování soudu. Předchází se tím procesně neřešitelné situaci,

⁷⁹ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. 1.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s.

⁸⁰ KRÁLÍK,

⁸¹ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku. 2., doplněné vydání.* Praha: C. H. Beck, 2005, s. 39

kdy by žalobce nemohl podat důkaz, že ji žalobce stále věc drží. Došlo-li k pozbytí držby, je důkazní břemeno na žalovaném.⁸²

Jde-li o vydání věci, která je předmětem podílového spoluvlastnictví, může podat žalobu proti třetí osobě kterýkoliv ze spoluvlastníků. To se obdobně uplatní na případy společného jmění manželů. I za situace, kdy společné jmění manželů zaniklo, ale nedošlo ještě k jeho vypořádání. V teorii se považuje za sporné, zda může jeden ze spoluvlastníků věci požadovat vydání věci na druhém. Spáčil v té souvislosti odkazuje na ustanovení § 1128.⁸³ Naproti tomu Randa připouští možnost žalovat spoluvlastníka, ale prostřednictvím žaloby negatorní.⁸⁴

Následovně bude pojednáno o aktivní legitimaci dědice ohledně věci, která patří do pozůstalosti, ale nebyla doposud projednána v dědickém řízení. Jedná se zejména o případy, kdy někdo zadržuje věc v době, kdy nebylo řízení ukončeno anebo kdy dědic vindikuje věc, kterou neohlásil v dědickém řízení. Otázkou je, zda v době, kdy nebylo ukončeno dědické řízení, lze dědice považovat za vlastníka věci. Dle Spáčila je takového dědice nutno považovat za vlastníka věci, a tedy i aktivně legitimovaného. Dědic má bezpochyby právo mít věc u sebe, a dle ustanovení § 1040 má právo žádat vydání věci. Podobně tomu bude i v případě, že nebylo ukončeno dodatečné projednání dědictví.⁸⁵

Další otázkou je, zda je aktivně legitimovaný vlastník nemovitosti, který není zapsán ve veřejném rejstříku nemovitostí a na místo toho, je tam uvedená jiná osoba. NS k tomu vyjádřil následující názor. „*Vlastnické právo k nemovitosti, která se zapisuje do katastru nemovitostí, nelze sice bez vkladu do katastru převést, avšak existence tohoto práva není na údajích katastru závislá*“⁸⁶

Nepodaří-li se žalobci prokázat své vlastnické právo věci, může být i přesto žaloba úspěšná. Bude-li možno na základě dosavadních žalobních tvrzení a výsledku řízení uplatněný nárok opřít i § 1043 a následující.⁸⁷ Prostřednictvím

⁸² SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 39 - 40

⁸³ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář*. I. Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 224

⁸⁴ RANDA, A. *Právo vlastnické*. Praha 1889, s. 129

⁸⁵ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 17-18

⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 22 Cdo 389/99

⁸⁷ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář*. I. Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 225

nichž se poskytuje petitorní ochrana držby. Je zřejmé, že se neuplatní proti osobě vlastníka, jelikož mu svědčí lepší právo k věci. Ochrany se poskytne proti 3. osobám.

5.2. Žalovaný

Následující kapitola se věnuje dalšímu subjektu žaloby na vydání věci, a to žalovanému. Pasivně legitimovaný je ten, kdo neoprávněně zadržuje vlastníkovu věc a odmítá ji vydat. Neoprávněná držba je ta, která se neopírá o právní důvod na základě zákona, úředního rozhodnutí anebo smluvní aktivitě žalobce. Žalobci neschvídčí žádný právní důvod držby, proto hovoříme o držbě neoprávněné.

Žalovaným bude ten, kdo má věc u sebe, ale zároveň jím může být i držitel, který nemá věc detenci, ale má možnost získat vlastníkovu věc od svého detentora a věc tak vydat. To vyplývá i ze soudního rozhodnutí NS ČR, který se v té souvislosti vyslovil, „že je věci držitele, jak věc od svého detentora získá, aby ji mohl vydat vlastníkovu.“⁸⁸ Se závěrem NS ČR lze jen souhlasit. Pokud by žaloba nebyla přípustná proti detentorovi držitele, a vlastník by musel vindikovat věc na detentorovi, mohlo by být zmařeno účelu řízení tím, že by kdykoliv věc vrátil držiteli.

Žaloba bude úspěšná, v případě, kdy žalobce prokáže, že žalovaný nabyt držbu a v případě detentora detenci jeho věci, neprokáže-li žalovaný, že držbu anebo detenci pozbyl. Podle starší judikatury v případě kdy je držitelů nebo detentorů více postačí, je-li žalován jeden z nich. Žalovaným bude i detentor, jehož právo mít věc u sebe zaniklo. Typicky se bude jednat o případy, kdy uplynula lhůta k vrácení vlastníkem zapůjčené věci.⁸⁹

Problematické je jak postupovat v případě, kdy žalovaný před zahájením nebo v průběhu řízení věc ztratí, spotřebuje, zničí anebo zcizí, následkem čehož vlastník ztratí možnost věc vindikovat. K uvedeným případům je připojována situace, kdy někdo držbu předstírá, aby tak uvedl vlastníka v omyl a kryl

⁸⁸ Rozsudek NS ČR ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. 22 Cdo 536/2000

⁸⁹ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I. Vydání.* Praha: C. H. Beck, s. 225

skutečného držitele. Na danou problematiku se lze setkat v právní teorii s různými názory.

Fiala a Švestka uvádí, že v případě zcizení anebo zničení neoprávněně zadržované věci by žalobce mohl in eventum požadovat náhradu obecné ceny této věci. Po podání žaloby anebo během řízení. Totéž by platilo před podáním žaloby. Právo na náhradní peněžitě plnění má beze sporu povahu obligačního práva. Nejedná se však o náhradu škody, jelikož se nevyžaduje zavinění.⁹⁰

Naproti tomu Spáčil argumentuje, že v daném případě by každý oprávněný držitel, který věc zničil anebo zcizil, měl povinnost nahradit obecnou cenu věci, aniž by šlo o náhradu škody. O jaké ustanovení by šlo pak opřít tuto náhradu obecné ceny věci. Zpochybňuje, že by oprávněný držitel byl povinen něco nahradit v případě, že věc v dobré víře daroval nebo prodal nezjištěné osobě. Připouští možnost nároku na vydání neoprávněného majetkového prospěchu v případě, kdy rozmnožil prodejem svůj majetek. V opačném případě, kdy by nezískal majetkový prospěch, neměl by vlastník patrně žádná práva.⁹¹

Povinností žalobce je prokázat skutečnosti, na něž váže právní norma vznik vlastnického práva a neoprávněné zadržování věci žalobcem. Naproti tomu žalobce se bude zpravidla bránit jejich popíráním. V právní teorii a praxi se hovoří o námitkách proti vlastnickým žalobám. Úspěch či neúspěch podaných námitek bude odvislý od konkrétních zjištění v daném sporu. Žalovaný může zejména popřít, že má věc u sebe, tedy že je detentorem nebo držitelem věci. Pak je důkazní břemeno žalobce prokázání převzetí držby nebo detence žalovaným jako základní předpoklad vyhovění žalobě. Splní-li tuto procesní povinnost, přechází důkazní břemeno na žalovaného, který musí prokázat pozbytí držby.⁹²

Bude-li zjištěno, že žalovaný je držitel nebo detentor věci, může pak popírat vlastnicko práva na vydání věci. Dále může tvrdit, že má u sebe věc na základě obligačního anebo věcného práva, na základě úředního rozhodnutí nebo zákona. I za předpokladu, že budou naplněny požadavky pro vyhovění žalobě,

⁹⁰ FIALA, J., ŠVESTKA, J.: Úvaha nad ochranou vlastnického práva se zvláštním zřetelem k vlastnickým žalobám, *Socialistická zákonnost* č. 2/1971, s.78

⁹¹ SPÁČIL, J.: Reivindikace – pojem a otázky vzniku, *Socialistické súdnictvo* č. 1987, s. 24

⁹² SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I. Vydání.* Praha: C. H. Beck, s.

může žalobce uplatnit námitku, že se jedná o výkon práva v rozporu s dobrými mravy nebo že se jedná o zneužití práva.⁹³

Zpravidla se žalovaný bude hájit tím, že bude namítat, že žalobce není vlastníkem věci. V takovém případě bude na žalobci, aby prokázal, že nastaly skutečnosti, se kterými právní normy vážou vznik vlastnického práva. Tvrdí-li žalobce, že osobě žalobce vlastnické právo později zaniklo, musí prokázat, že nastaly skutečnosti, se kterými právní normy spojují zánik vlastnického práva.

Otázkou je, zda může žalovaný namítat, že řádně věc získal od svého předchůdce v době, kdy tento předchůdce vlastníkem byl. Tedy poté, co vlastník převede vlastnictví na jiného, odstoupí předchůdce převodce od smlouvy anebo uplatní námitku relativní neplatnosti. Je otázkou zda tak mezitím může zaniknout řádně nabyté vlastnictví třetí osoby. Zákon uvedenou situaci upravuje v ustanovení § 2005 o. z. V případě odstoupení od smlouvy zanikají v jeho rozsahu práva a povinnosti stran, ale nejsou tím dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře. Důkazní břemeno, že nenabyl v dobré víře, leží na žalobci, který tvrdí, že odstoupením od smlouvy se jeho vlastnické právo obnovilo. Prokáže-li žalobce, že žalobce nenabyl v dobré víře, bude to mít za následek neplatnost nabývacího titulu § 5800 odst. 1 o. z., a tudíž i za splnění podmínek § 586 o.z. a následující nedostatek vlastnictví třetí osoby. Zároveň bude třeba brát ohled na princip materiální publicity zápisu do veřejného seznamu, ochranu knihovního vlastníka a možnost nabyté od neoprávněného.⁹⁴

Obranou žalobce může být námitka oprávněnosti držby. Ta může vyplývat z titulu obligačního či věcného anebo zákona a soudního rozhodnutí. Obrana pomocí této námítky spočívá v tom, že držení věci se opírá o kvalifikovaný právní titul (skutečnost). Prokáže-li tuto skutečnost žalobce, nebude se jednat o neoprávněnou držbu. Z povahy námítky vyplývá, že ji nelze uplatnit v okamžiku, kdy oprávnění mít věc u sebe zaniklo. Příkladem může být výpůjčka § 2193 o.z.⁹⁵ Žalobce na základě smlouvy o výpůjčce přenechá svému sousedovi sekačku. Žalobce nemůže žádat předčasně vydání věci za předpokladu, že nenastanou

⁹³ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 58

⁹⁴ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck , s. 228

⁹⁵ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck , s. 227

okolnosti uvedené § 2189 o.z.. Pokud by tedy žaloval v době trvání smlouvy, bude námitka opírající se o smlouvu o výpůjčce úspěšná. Žalobce se může domáhat vydání věci i po svém detentorovi. Žalovaný se může bránit i tím, že má věc u sebe na základě soudního nebo správního rozhodnutí.⁹⁶

Další skutečností, jež může žalovaný namítnout je rozpor výkonu vlastnického práva s dobrými mravy nebo zcela zjevné zneužití práva. Výkon vlastnického práva uplatňovaný prostřednictvím žaloby na vyklizení nemovitosti je v rozporu s dobrými mravy. „*Rozpor výkonu vlastnického práva s dobrými mravy připadá výjimečně v úvahu, pokud vážně poškozuje uživatele věci tím, že se dotýká jeho zvláště významného zájmu, aniž by vlastníkovvi přinesl odpovídající prospěch*“. Současná právní úprava na žaloby na vyklizení bytu již neváže bytové náhrady, nelze na ně patrně dále vázat žaloby na vyklizení bytu či domu.

Následující námitka je v praxi ojedinělá, přesto je důležité ji uvést. Další obranou může být námitka neplatnosti smlouvy pro lichvu, jejíž oporu nalezneme v ustanovení § 1796 o. z. Zákonodárce tak reagoval na případy, jež se v posledních letech čím dál častěji v praxi vyskytly. V případě, kdy by byla uzavřena kupní smlouva nemovitosti za tísnivých okolností a dalších zákonem předvídaných podmínek, které udávají zcela zjevný nepoměr mezi stranami, může se prodávající domáhat její neplatnosti. Neplatná smlouva pak nemůže být skutečností, s níž spojují právní normy vznik vlastnického práva žalobce.⁹⁷

Žalovaný může namítnout, že se nejednalo o zásah neoprávněný. Například žalobce dal souhlas se zásahem. Žalobce nemůže tento souhlas zpětně odvolat, ani jeho právní nástupce. V případě, kdy došlo k zásahu do vlastnického práva žalobce více osobami, může se domáhat vydání věci po kterémkoliv z nich.

5.3. Procesní nástupnictví ve vlastnických žalobách

Během řízení o žalobě na vydání věci může dojít k situaci, kdy se vlastníkem, držitelem anebo detentorem věci stane osoba odlišná, než ta která žalobu podala nebo ta, proti které žaloba směřovala. Za dané situace by tak mohlo dojít ke zmaření poskytnutí ochrany a narušení základních principů soudního

⁹⁶ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s.

⁹⁷ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s.

řízení. Procesní předpisy však na danou situaci reagují a umožňují procesní nástupnictví, ať již na straně žalující anebo žalované. Singulární sukcese, která je předmětem následujícího textu, je upravena v ustanovení § 107a OSŘ.⁹⁸

Předpokladem uplatnění singulární sukcese je existence skutečnosti, která nastala po zahájení řízení, s níž právní norma spojuje převod nebo přechod práva či povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde. Účastník pak může soudu navrhnout, aby nabyvatel práva anebo povinnosti nastoupil do řízení namísto dosavadního účastníka řízení. Návrh na procesní nástupnictví, může účastník řízení podat od počátku řízení až do chvíle, než soud o věci rozhodne. Soud návrhu usnesením vyhoví, prokáže-li účastník, že tato skutečnost nastala. Zároveň se vyžaduje, aby ten, kdo má nastoupit na místo žalobce, udělil svůj souhlas. V opačné situaci, kdy odmítne do řízení vstoupit a ve sporu pokračovat soud žalobu zamítne.⁹⁹ „*Podá-li vlastník žalobu na ochranu svého vlastnického práva, v průběhu předmětnou věc převede na třetí osobu, která odmítne do řízení jako žalobce vstoupit a ve sporu pokračovat a žalobce nevezme svůj návrh zpět, pak soud žalobou zamítne pro nedostatek aktivní legitimace žalobce.*“¹⁰⁰ Souhlasu žalovaného a osoby, která má nastoupit na jeho místo se naproti tomu nevyžaduje. Na místo původního účastníka řízení nastoupí nový, nabude-li usnesení právní moci.

Ke změně účastníka řízení může dojít i na straně žalovaného. Procesní nástupnictví se uplatní tehdy, pokud se během řízení zjistí, že původní žalovaný již není subjektem uplatňované povinnosti, na místo něho se stala subjektem jiná osoba, ale aby nastala skutečnost, s níž právní předpisy převod nebo přechod práva anebo povinnosti spojují. K singulární sukcesi zpravidla dojde, pokud žalovaný odevzdá věc do držby někomu jinému. O procesní nástupnictví se nebude jednat, ztratil-li žalovaný věc a jiná osoba ji našla. Povinnost původního žalovaného věc vydat zanikla, a nezávisle na původní povinnosti, vznikla někomu jinému.¹⁰¹

⁹⁸ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 21

⁹⁹ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 22

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 2. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2501/98

¹⁰¹ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 23

Procesní nástupnictví v důsledku univerzální sukcese zpravidla nečiní v praxi problémy. Z daného důvodu tato problematika nebude předmětem výkladu.

5.4. Předmět reivindikace

Předmětem žaloby je věc, jež je neoprávněně zadržována. Musí se jednat o věc, která je předmětem vlastnického práva, tedy věc v právním smyslu. V souladu s platnou právní úpravou mohou být předmětem věci hmotné i nehmotné. Přesto je zřejmé, že se v praxi častěji setkáme s vindikací věci hmotných. Platná právní úprava stanoví požadavek na popis vindikace věci v ustanovení § 1041 o.z. Ustanovení deklaruje pravidlo, že věci, které nelze dostatečně individualizovat, nelze ani s úspěchem vindikovat. Vindikovat lze i věci zastupitelné, za předpokladu, že je bude možné individualizovat. Určité výjimky z daného pravidla budou rozvedeny níže.¹⁰²

Domáhá-li se vlastník vydání věci, musí ji popsat takovými znaky, pro které by ji bylo možné odlišit od věcí téhož druhu. Požadavek na individualizaci však nelze brát příliš rigorózně. Do jaké míry je zapotřebí popsat věci, které jsou předmětem reivindikačního řízení, se zabýval jedním ze svých rozhodnutí NS ČR. Žalobou se žalobce domáhal vydání movitých věcí, které popsal následovně. Černého televizoru s úhlopříčkou 62 cm, černého videorekordéru, 2 rozkládacích dřevěných postelí z borovice včetně matrací, náradí na auto GOLA klíčů a fotografií rodinných příslušníků. Soud I. stupně žalobu zamítl pro nedostatek dostatečně určitých znaků, pro které by nebylo možné vyloučit jejich zaměnitelnost s jinými věcmi a zároveň aby splňovaly podmínky materiální vykonatelnosti. Soud II. stupně pro stejné důvody žalobu také zamítl. Proti rozsudku žalobce podal dovolání. NS ČR uvedl, že nelze popis věci vykládat natolik striktně, aby byly odlišeny od všech ostatních věcí téhož druhu – vůbec ve světě existujících. Postačí, je-li prokázána taková individualizace, aby bylo možné ji rozeznat od věcí stejného druhu, které má žalobce.¹⁰³

Otázkou je, jak je třeba individualizovat věc hromadnou. Žalobce nemusí individualizovat její jednotlivé součásti. Postačí, pokud popíše věc jako celek.

¹⁰² SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 241

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 8. 2013, sp. zn. 22 Cdo 3253/2012

V případě, kdy po vydání věci vlastníku, bude nějaká její část nebo části chybět, musí se domáhat vydání věci individuálně.¹⁰⁴

Ohledně úpravy zvířat, je třeba uvést, že se na ně použije ustanovení o věcech v takovém rozsahu, v jakém to neodporuje jejich zvláštní povaze. U zvířat, která jsou označena čipem, tetováním anebo kroužkovaná nedochází ke ztrátě vlastnického práva. Tedy popíše-li je žalobce pomocí označení, kterými je lze oddělit od ostatních téhož druhu, domnívám se, že je bude možné vindikovat.

Soud není z moci úřední povinen pátrat při vydání věci i po jejím příslušenství. Proto domáhá-li se žalobce vydání i příslušenství, musí jej zahrnout do petitu a náležitě jej popsat. Součástí věci je předmětem vydání z povahy věci. Není jí třeba individualizovat za předpokladu, že nebyla oddělena. Pak by se stala věcí samostatnou.¹⁰⁵

Vydáním věci zabudované se zabýval NS ČR. Žalobce se domáhal vydání instalační sady HF Siemens včetně vnitřní antény. Soud vyšel ze zjištění, že žalobce je vlastníkem. Sporná instalační sada byla žalobci, který byl u žalobce zaměstnán svěřena. Ten ji má doposud zabudovanou ve svém vozidle, které používal k plnění pracovních úkolů. Soud neuznal námitky žalovaného, že zařízení musí být odmontováno odborně, aby tím nedošlo k poškození vozidla. Soud II. stupně se ztotožnil s názorem soudu a rozsudek potvrdil. Žalobce byl toho názoru, že předmětná sada se stala nedílnou součástí jeho vozidla a nikoliv příslušenstvím, jelikož jednotlivé části jsou pevně připojeny ke konstrukci a k palubní desce vozidla. Demontáží by tak vznikla škoda. NS ČR, jestliže by vynětím předmětné instalační sady z vozidla žalovaného došlo k jeho znehodnocení zhoršením vzhledu palubní desky, která je součástí vozidla, svědčí to právě tomu, že zmíněná instalační sada, která je určena k vybavení vozidla, již jeho součástí tvořila. Proto nepřichází v úvahu její vydání, jelikož dle ustanovení § 126 ObčZ odst. 1 nelze uložit povinnost vydat věc, která se zabudováním do věci jiné stala její součástí.¹⁰⁶

Věci, které nelze individualizovat nelze zpravidla ani vindikovat. Toto pravidlo deklaruje ustavení § 1041 odst. 2. Výjimku tvoří případ, kdy i přes

¹⁰⁴ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I. Vydání.* Praha: C. H. Beck, s. 241

¹⁰⁵ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I. Vydání.* Praha: C. H. Beck, s. 241

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soud ČR ze dne 8. 10. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1105/2003

nemožnost dostatečné individualizace věcí, je možné věc určit a to na základě žalobcem tvrzených skutečností. Bude tomu v případě, kdy někdo odcizí hromadu uhlí a zaveze do svého sklepa, kde před krádeží žádné uhlí neměl. Nemohlo tak dojít ke smísení věcí téhož druhu. Za uvedeného postačí, pokud uvede tvrzení prokazující tuto skutečnost, aniž by musel věc popsat. Jiná situace bude tehdy, dojde-li ke smísení téhož druhu. Zde bude záležet na tom, jde-li obnovit původní stav tak, že věci budou rozeznány. Tedy oddělením. Půjde-li o vydání bankových jejich čísla jsou známa. V opačném případě se uplatní pravidla o smísení věcí v ustanovení § 1078. Je tak vyloučena vindikace kvantity.¹⁰⁷

Ohledně nemovitostí, které jsou zapsány ve veřejném rejstříku, zejména katastru nemovitostí, musí být v žalobě individualizována v souladu s požadavky na právní úkony, týkajících se těchto nemovitostí. Nemovitosti musí být uvedeny podle obcí, katastrálních území a parcelních čísel uvedených v katastru nemovitostí. Domáhá-li se žalobce vydání části pozemku, je žaloba přesná a určitá, pokud část pozemku je identifikována i jiným způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti o tom, jaké části pozemku se žaloby týká.¹⁰⁸

5.5. Žalobní petit

Z obsahu petitu musí být patrné, čeho se žalobce domáhá. Obsah petitu musí odpovídat nároku plynoucího z práva hmotného. Z podstaty reivindikační žaloby vyplývá, že bude uplatňován nárok na vydání věci. Nemusí však učinit návrh na znění rozsudku, postačí, pokud přesně, určitě a srozumitelně označí povinnost, která má být žalovanému soudem uložena.

Znění formulace žalobního petitu bude odvislé od toho, jaký konkrétní nárok je žalobcem uplatňován. Je-li uplatňován nárok na vydání věci movité, žalobní požadavek by měl být formulován následovně. „*Žalovaný je povinen vydat žalobci osobní automobil Škoda Fabia, registrační značky I Z 45 98, hnědé barvy, WIN 59 877 123 4587 do tří dnů od právní moci rozsudku.*“¹⁰⁹ Jak bylo uvedeno v kapitole předešlé, soud není ex officio povinen zabývat se vydáním i

¹⁰⁷ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 242

¹⁰⁸ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 241

¹⁰⁹ KRÁLÍK, M. *Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. 2.* podstatně doplněné a rozšířené vydání. Nakladatelství Leges s. 168.

příslušenství k věci. Z toho důvodu musí žalobce takové příslušenství zahrnout do petitu a zároveň je dostatečně individualizovat.

Poněkud složitější situace je formulace petitu, kdy jsou předmětem žaloby věci nemovitě. V případě, kdy se domáhá vydání nemovitosti, zastává soudní praxe názor, že ji nelze považovat za žalobu na vydání věci, nýbrž na vyklizení. Požadavek na znění „vyklizení nemovitosti“ je v souladu s konstantní judikaturou. To zdůrazňuje ve svém rozhodnutí NS ČR. Žalobkyně se domáhala vydání nemovitosti. Soud I. stupně žalobu zamítl z důvodu, že žalobkyní uvedená tvrzení korespondují žalobě o navrácení majetkových práv, a nárok nebyl uplatněn ve lhůtě, stanovené restitučním zákonem. Poté se žalobkyně odvolala a při zachování původního petitu, který zněl na vydání nemovitosti, změnila vylíčení rozhodných skutečností. Uvedla, že její nárok nemá být posuzován dle restitučního zákona, jelikož požaduje vydání majetku, který ji však odňat nebyl. Vydání předmětných nemovitostí spojuje s ustanovením § 126 ObčZ, Žalobkyně uvedla, že vlastník se může věci domáhat, a to bez rozlišení, zda se jedná o věc movitou anebo nemovitou. Následně dodává, že žaloba na vyklizení je ostatně absurdní, jelikož má sama spornou nemovitost v bezplatném užívání a je vlastníkem převážné části jejího vnitřního zařízení. Soud II. stupně přesto posoudil jako nárok vyplývající z restitučního zákona. Odvolací soud uvedl, že žalobu na vydání věci připouští ustálená soudní praxe ve sporech restitučních, které jsou nástrojem nápravy majetkových křivd a obnovy původních majetkových vztahů. Naproti tomu ochranu vlastnického práva, jde-li o nemovitost prostřednictvím žaloby na vydání věci, připustit nelze. V takovém případě by výrok soudního rozhodnutí nemohl být materiálně vykonatelný.¹¹⁰

Spáchil oproti ustálené soudní praxi připouští žaloby na vydání nemovitosti. Například v situaci, kdy se žalobce nebude domáhat fyzického vyklizení, nýbrž hodlá vstoupit do vztahů předchozího držitele k nim. Soudní praxe pracuje s tím, že žalobce musí nemovitost i fyzicky vyklidit, ale pro výše uvedenou situaci pak nelze požadavek na znění petitu vztáhnout obecně na všechny případy. Přesto bude s ohledem na setrvačnost konstantní rozhodovací praxe jistější zvolit žalobu na vyklizení věci a jejímu předání žalobci.¹¹¹

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 20 Cdo 1129/99

¹¹¹ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I. Vydání.* Praha: C. H. Beck, s. 225

K uvedené problematice je třeba uvést, že ustanovení § 1040 o. z. obecně stanoví, že vlastník má právo na vydání věci. Zákon nerozlišuje „vydání“ a „vyklizení“, proto je při formulaci žalobního petitu třeba vzít úvahu jeho budoucí vykonatelnost a nelpět na doslovném znění příslušného ustanovení. Formulace žalobního návrhu je tedy důležitá i pro případný výkon rozhodnutí ve vykonávacím řízení. Mohlo by tak dojít k tomu, že rozsudek, který bude exekučním titulem, by nemohl sloužit jako podklad pro výkon rozhodnutí pro svou nevykonatelnost.

Druhým případem vindikace nemovité věci je pozemek. I zde je zapotřebí formulovat znění petitu na vyklizení. Petit by pak měl znít následovně: „*Žalovaný je povinen vyklidit pozemek parc. č. 1234 v k. ú. Lhota u Zlína do tří dnů od právní moci rozsudku.*“¹¹² Je na místě připomenout, že s účinností o. z. je stavba, která není dočasného charakteru, součástí pozemku. Součástí věci je předmětem vydání z povahy věci.

Je-li z žaloby zřejmé, že se žalobce domáhá ochrany vlastnického práva k nemovitosti a žalobní petit není upraven způsobem odpovídající ustanovení OSŘ o výkonu rozhodnutí. Má soud povinnost poučit žalobce o znění žalobního návrhu. Podá-li žalobce návrh na vydání nemovitosti, jde pouze o upřesnění návrhu, nikoliv změnu žaloby.¹¹³

5.6. Rozsah a místo vydání věci

Ten, kdo neoprávněně zadržuje cizí věc, je povinen ji vydat jeho vlastníku. Místo splnění povinnosti věc vydat však zákon dále nerozvádí. Danou problematikou se zabývá soudní rozhodnutí NS ČR. Žalobkyně v odvolání namítala, že žalovaný neoprávněně zasáhl do jejího vlastnictví, tudíž jeho povinností vydat věci v místě jejího bydliště, odkud věci odvezl. NS ČR se s tímto názorem neztotožnil. Ve svém odůvodnění uvádí, že je třeba analogicky použít ustanovení o místě plnění závazku. „*Odkazuje na komentář, kde se uvádí, že není-li žalovaný oprávněn s věcí nakládati, dopouští se bezprávného činu a jest povinen věc vrátit (nikoli jen trpěti odnětí věci), a to v zákonném plništi. Tudíž*

¹¹² KRÁLÍK, M. *Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku*. 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání, s. 169.

¹¹³ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář*. I. Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 225

*nemovitosti musí vrátit v místě, kde leží. Movitosti musí vrátiti v místě bydliště žalovaného (§ 905 per anal.), a to v místě, kde žalovaný měl bydliště v době rozsudku soudu první stolice. Uložením povinnosti neoprávněnému držiteli, aby věc vydal vlastníku, se tedy nic nemění na tom, že místem splnění takové povinnosti je bydliště nebo sídlo držitele.*¹¹⁴

Soudní rozhodnutí je použitelné i v současné době. Povinnost vydat věc vlastníku má pak držitel v místě svého bydliště.¹¹⁵

Vydání věci nemovité bude probíhat jejím vyklizením. V případě, kdy vlastník nemá námitek, aby držitel dál věc užíval, pak by se vydala jen držba věci. Konkrétní způsob vydání by pak byl na dohodě stran. Není-li možné, aby se vlastník ujal detence věci, může se ujmout tak, že dosavadní držitel mu bude povinen předat dokumenty a další věci potřebné k výkonu držby.¹¹⁶

Rozsah vydané věci závisí na tom, zda je žalobcem držitel oprávněný nebo neoprávněný nebo se jedná o detentora. Jednotlivé vztahy jsou zákonem upraveny. Vztah mezi poctivým držitelem a vlastníkem je upraven v § 996 o. z. Poctivý držitel má práva jako vlastník aniž by vlastníku vznikl jakýkoliv nárok. „*Oprávněný držitel má tak právo věc užívat ve stejném rozsahu jako vlastník a z tohoto užívání mu ve vztahu k vlastníku nevznikají žádné povinnosti; jediná povinnost, kterou oprávněný držitel vůči vlastníku má, je povinnost vydat mu věc.*“¹¹⁷ Oprávněný držitel má právo brát užitky z věci, nevznikne tu tudíž povinnost je vydat. Spáčil uvádí na příkladu nájemného. Po dobu trvání jeho poctivé držby, není povinen vydat vlastníkovy věci nájemné. Pokud obdrží nájemné dopředu, tedy za období, kdy je povinen věc vydat vlastníku, stane se jeho držba nepoctivá, musí vlastníku zaplatit poměrnou část nájemného.¹¹⁸

Poctivý držitel po dobu své poctivé držby nabývá vlastnické právo k přirozeným plodům oddělených od věci. Zároveň není povinen vydat plody, i když nebyly spotřebovány a nemusí za ně poskytnout vlastníku náhradu. To neplatí u plodů neoddělených, ty jsou součástí věci mateřské a sdílejí s ní právní

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2234/2008

¹¹⁵ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 228

¹¹⁶ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku. 2., doplněné vydání*, s. 122

¹¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, ze dne 27.10.2011, sp. zn. Cdo 4370/2009

¹¹⁸ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 103

osud. Jsou ve vlastnictví žalovaného, tudíž spadají do rozsahu vindikace. Poctivému držiteli přísluší všechny oprávnění, které svědčí vlastníkov. Výjimku představuje převod vlastnictví k věci, nepřipouští-li zákon převod věci neoprávněným § 1109. Vlastník je pak vázán právními jednáními ohledně věci, které mohl poctivý držitel dle zákona učinit.¹¹⁹

Zcela odlišné postavení má nepoctivý držitel. Uplatňuje-li vlastník vydání věci na nepoctivém držiteli, je povinen vlastníkov vydat veškeré užitky a plody i oddělené za dobu jeho nepoctivé držby od věci hlavní. Držitel musí nahradit spotřebované plody a užitky. Zároveň i užitek, který by nebyl jeho držby, mohl vlastník těžit za normálního chodu, to znamená, kdyby měl věc v držbě. A užitek, který nepoctivou držbou získal. Nepoctivý držitel odpovídá za škodu, kterou nepoctivou držbou způsobil. Odpovědnost i za škodu vzniklou náhodou, která by věc u vlastníka nebyla stihla. Dle komentáře k OZO je objektivní odpovědnost.¹²⁰

Detentor oprávněného držitele má pouze povinnost věc i s jejími součástmi vydat vlastníkov. Bude-li se žalobce domáhat vydání plodů anebo užitků bude záviset na tom, zda se jedná o detentora oprávněného držitele anebo neoprávněného. K plodům odděleným nabývá vlastnické právo poctivý držitel, za předpokladu, že zákon anebo smluvní ujednání nestanoví, že vlastníkem je detentor. Plody, které dle zákona anebo smlouvy s držitelem nabyly, si ponechá a ostatní je povinen vydat držiteli. Držiteli neoprávněnému nesvědčí žádné právo k věci, proto nabývá vlastnické právo k plodům vlastník věci. Pokud držitel smluvně sjednal s detentorem něco jiného, je taková smlouva neplatná.¹²¹

5.7. Konkurence žalob

Obdobného výsledku jako v řízení reivindikačním lze v některých případech dosáhnout uplatněním nároku na náhradu škody, na vydání bezdůvodného obohacení, na vrácení plnění z neplatné smlouvy a žalobou na vrácení věci, opírající se o obligační nárok ze smlouvy. Následující část práce se

¹¹⁹ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 104

¹²⁰ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s. 108

¹²¹ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku. 2., doplněné vydání.* Praha: C. H. Beck, 2005, s. 84

zaměří na konkurenci nároku na náhradu škody a nároku na vydání věci. Poté konkurenci žaloby na vydání věci a vydání bezdůvodného obohacení.

Povinnost vydat věc vlastníku je objektivní, nevyžaduje se zavinění. Ale v případě, kdy rušitel zadržuje věc úmyslně, může po něm vlastník žádat nejen vydání věci, ale i náhradu škody vzniklou tím, že vlastník nemohl věc užívat. Například sjednal-li vlastník nájem věci za úplatu, a nemohl vzhledem k neoprávněnému zadržování smlouvu dodržet, pak mu ušel zisk a musel zaplatit peněžní sankci za nedodržení smlouvy. Pak má právo na vydání náhrady škody po žalovaném.¹²²

Vztahem žaloby na vydání věci a žaloby na náhradu škody se zabýval i Sedláček. Ten je toho názoru, že předmětem reivindikace může být pouze vydání zadržené věci. Uvádí, že pokud se jedná o věci, které vlastník nevyužívá nebo jsou pro něho bezcenné, nemusí pak ani vzniknout škoda vlastníku. Zároveň poukazuje na rozdíly mezi žalobami. Pro obě žaloby platí, že se vyžaduje protiprávního činu na straně žalovaného, ale u náhrady škody je stanoven požadavek zavinění. Žaloba na náhradu škody je postavena na hmotné újmě vlastníka, což žaloba na vydání věci nevyžaduje. A v neposlední řadě v řízení o náhradu škody je žalovaný ten, kdo protiprávním způsobem zasáhl do jmění žalobce, naproti tomu žaloba na vydání věci směřuje proti tomu, kdo věc ovládá.¹²³

Knappová uvádí, že pokud někdo držel cizí věc na základě smlouvy a porušil povinnost ji vrátit, může se vlastník domáhat vydání věci jak z titulu smlouvy, tak i reivindikací a i titulu způsobené újmy.¹²⁴

Zákon upravuje v ustanovení § 2909 o. z. a násl. vznik náhrady škody. Rozlišuje odpovědnost za náhradu škody smluvní a mimosmluvní. Podmínkou pro vznik povinnosti k náhradě škody způsobené porušením zákona, mimosmluvní odpovědnost, je zavinění na straně škůdce. Zároveň zákon rozlišuje, zda je porušeno absolutní anebo relativní právo. Škůdce je pak povinen nahradit škodu,

¹²² SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 85

¹²³ SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo*. Praha : V. Linhart, 1935, s. 152.

¹²⁴ KNAPPOVÁ, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha 1968

kteřou jeho zaviněným zásahem byla způsobena. Je-li škůdců více, nahradí škodu společně a nerozdílně.¹²⁵

V případě konkurence reivindikace a žaloby z bezdůvodného obohacení je otázka složitější. NS ČR ve svém rozhodnutí připustil, že žalobu na vydání věci lze posoudit jako reivindikaci stejně tak i jako žalobu z bezdůvodného obohacení. Za předpokladu, že byly splněny podmínky stanovené dle § 451 a následující ObčZ, může se oprávněný domáhat všeho, co bylo na jeho úkor získáno. Domáhali se vydání movité věci, a nelze ji vydat, může žádat peněžní ekvivalent. NS ČR hodnotí takový postup jako výhodnější pro oprávněného, jelikož postupem dle § 126 ObčZ se oprávněný může domáhat pouze vydání věci, nikoliv však žádat peněžní ekvivalent, nebude-li věc možné vydat.¹²⁶

S názorem uvedeným v rozhodnutí NS ČR se Spáčil neztotožnil, naopak je toho názoru, že uplatněním nároku na vydání věci vylučuje uplatnění právo z bezdůvodného obohacení. Uplatní-li žalobce skutková tvrzení odpovídající předpokladům žaloby na vydání věci, pak je třeba vztah posoudit dle ustanovení § 1040 a následující. Naopak půjde-li o tvrzení odpovídající předpokladům práva na vydání bezdůvodného obohacení, vztah se posoudí dle § a následující. Dalším důvodem je rozdíl v obsahu ustanovení týkajících se rozsahu vydání věci vlastníkovu a tomu, na jehož úkor bylo bezdůvodné obohacení získáno. Proto se přiklání k názoru, že výše uvedený názor v soudním rozhodnutí je spíše ojedinělé.¹²⁷

5.8. Nabytí od osoby neoprávněné

Platná právní úprava zavedla nový originální způsob nabytí vlastnického práva k věci, a to nabytí od osoby neoprávněné. V praxi se hovoří o nabytí od nevlastníka. S pojmem „nevlastník“ se však nelze ztotožnit. Například komisionář může oprávněně převést vlastnické právo k věci druhé osobě vlastním jménem, ačkoliv vlastníkem není. Ustanovení § 1109 o. z. a následující upravuje případy,

¹²⁵ Důvodová zpráva k NOZ ze dne 3. února 2012. In: Nový občanský zákoník zákoník [online]. [cit. 2013 – 02 - 16]. Dostupná z [www: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf)

¹²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2000, sp. zn. 33 Cdo 2034/98

¹²⁷ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 91

kdy vlastnické právo převádí druhé straně někdo, kdo vlastníkem není a nemá právo vlastnické právo převést.¹²⁸ Jedná se o problematiku, která se bezprostředně dotýká předmětu práce, proto je třeba nastínit její podstatu a vliv na žalobu na vydání věci původního vlastníka. Podstatou je, že pokud nabyvatel naplní zákonem stanovené podmínky, nabude originálně vlastnické právo a to i od osoby, která není oprávněna vlastnické právo převést. Podmínka dobré víry na straně nabyvatele.

Pro základní uchopení problematiky je třeba nejprve provést dvojí rozlišení věcí. Za prvé, věci, které nejsou předmětem zápisu ve veřejném seznamu, včetně věcí nemovitých, se vztahuje ustanovení § 1109 o. z. a vlastnické právo se k nim nabude jen ten, kdo naplnil zákonem požadované podmínky. Původní vlastník se nebude moci domáhat vydání bezdůvodného obohacení po nabyvateli. Vlastník věci bude moci využít náhrady škody dle obecných ustanovení. Za druhé, věci movité bez zřetele na skutečnost, zda se zapisují do příslušné evidence nebo je lze nabýt v dobré víře za podmínek uvedených § 1110 a § 1111. Dané ustanovení se tedy nevztahuje ani na věci movité, které jsou předmětem veřejných seznamů.¹²⁹

Zákonodárce pamatoval i na úpravu nabytí věcí movitých od osoby neoprávněné v rámci běžného obchodního styku. Jedná se zejména o zastavárny, starožitnictví, autobazary a antikvariáty, které byly nejproblematictější. K prolomení ochrany dobré víry nabyvatele ve prospěch původního vlastníka dochází v ustanovení § 1110 o. z. Předmětem jsou věci movité, bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou zapsány ve veřejném seznamu. Jedná se o situace, kdy vlastník ztratil, byl okraden nebo jiným způsobem věci zbaven. Původní vlastník může v těchto obchodních oblastech vindikovat věc ve lhůtě 3 let ode dne, kdy ke ztrátě nebo svémocně odňaté věci došlo. Ten musí prokázat nejen své vlastnické právo, ale i ztrátu věci anebo to, že mu byla věc svémocně odňata a dále, že neuplynula doba stanovená pro možnost vindikace. Nemusí vyvracet dobrou víru nabyvatele, ale skutečnosti, že mu věc byla odňata či ztracena. Osoba pasivně legitimovaná bude poctivý nabyvatel. Spáčil v té souvislosti uvádí, že v případě

¹²⁸ ELIÁŠ, K. a kol., *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012 s. 478

¹²⁹ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář*. I. Vydání. Praha: C. H. Beck, s.362 s násl.

pocitivého nabyvatele se nejedná o neoprávněné zadržování. V souvislosti s tímto problémem ukazuje na to, že se nebude jednat o klasickou žalobu na vydání věci, nýbrž o zcela specifickou žalobu. O.z. stanoví požadavek dobré víry v oprávnění převodce převést vlastnické právo. Ustanovení § 1110 však požadavek dobré víry nijak nerozvádí. Bude proto zapotřebí dovodit požadavek dobré víry z podstaty podnikatelské činnosti. Jinak platí vše, co bylo uvedeno k § 1109 o předpokladech platného právního titulu nabytí.¹³⁰

Ustanovení § 1011 o. z. vylučuje ochranu nabyvatele v případě ztracené nebo úmyslným trestním činem vlastníkovu odcizeny. Zde se dobrá víra nabyvatele nepředpokládá, proto nabyvatel musí prokázat svou dobrou víru.¹³¹

Mohou nastat situace, kdy určitá osoba v dobré víře koupí věc movitou od neoprávněného, získá tak vlastnické právo k věci a od tohoto nabyvatele koupí tuto věc následovně další osoba, která ale ví, že nabyvatel předmětnou věc nabyl od neoprávněného a na úkor původního vlastníka. Prostřednictvím ustanovení § 1112 o. z. se reguluje ochrana stavu při nabytí od neoprávněného. Při absenci tohoto ustanovení by bylo zapotřebí vztáhnout na daný případ hledisko dobrých mravů. Původní vlastník pak může uplatnit žalobu na vydání věci, pokud nedojde k mimořádnému vydržení. Avšak pokud dál věc zcizí, a nabyvatel bude v dobré víře, uplatní se titul nabytí vlastnického práva této osoby.¹³²

¹³⁰ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. I.* Vydání. Praha: C. H. Beck, s.377 a násl.

¹³¹ ELIÁŠ, K. a kol., *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 481

¹³² ELIÁŠ, K. a kol., *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 481

6. Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala žalobou na vydání věci. Žaloba poskytuje ochranu základnímu lidskému právu, a to právu vlastnickému. Z tohoto důvodu bylo nezbytně nutné, se nejdříve zabývat pojmem vlastnického práva. V práci jsem nastínila i některé jiné názory nahlížení na institut vlastnického práva, následně jsem se věnovala jeho legálnímu vymezení. V této souvislosti bylo zapotřebí upozornit na širší pojetí vlastnického práva, jelikož se to dotýká předmětu práce. Přestože mohou být předmětem vlastnického práva i věci nemotné, ztotožňuji se v práci uvedeným názorem, že v praxi bude i nadále ve vztahu k žalobě na vydání věci zůstat u užšího vymezení.

V rámci historického exkurzu jsem předestřela soukromoprávní prostředky ochrany vlastnického práva v právu římském. Tuto kapitolu jsem požadovala za nezbytnou součást této práce. V převážné části kapitoly jsem se věnovala žalobě na vydání věci. Poté jsem se věnovala soukromoprávním prostředkům ochrany za platného právního stavu. Vzhledem k tomu, že žaloba je procesní podmínkou k zahájení sporného řízení, pozornost byla věnována i jejím náležitostem. V rámci této kapitoly jsem zabývala i žalobou z rušené držby, tedy posesorní ochraně. Zde bych upozornila na velmi krátkou lhůtu pro vydání usnesení soudu – ta činí pouhých 15 dní. Tato lhůta je efektivním nástrojem k okamžitému zásahu, nicméně se obávám, aby soudy nebyly přehlcneny. Pozitivně hodnotím, že došlo k zákonné úpravě žaloby z domnělého vlastnictví – což odpovídá i právní teorii

Stěžejní kapitola diplomové práce se věnuje žalobě na vydání věci. Došlo k zákonné úpravě požadavku na individualizaci popisu věci. Hmotněprávní úprava obsažená v ustavení § 1040 o. z. obecně stanoví, že vlastník má právo na vydání věci. Nedochozí zde k zakotvení požadavku na znění petitu zejména v případě věcí nemovitých, kde soudní praxe vyžaduje „vyklizení“ – vydání a nemovitost – vyklizení. Bylo třeba zohlednit i nový způsob nabytí vlastnického práva a to od osoby neoprávněné.

7. Resumé

The theme of my thesis is an action of detinue as a best legal remedy for a property protection. It protects the owner against interference with the ownership rights in the form of unjustified detention of property. It's the most serious interference. The owner is using his right to extradition case in court via this legal action. Person who has an illegal possession of thing is obligated to its release. Legislation of the topic of the thesis is contained in the Civil Code and Civil Procedure.

First think to do was to define ownership right, because legal action is pointing to its protection. Thesis deals with its content and subject.

In the second part of the thesis I am focusing on the arrangement of detinue in the Roman Law. The basic principles of the action of detinue was developed almost to perfection in the Roman Law, that is why these basic principles are not fundamentally changed until nowadays. And in Roman Law is many other things that are still an inspiration for us.

This chapter follows the previous one, wherein are stated the instruments, which would provide the protection of property rights in Roman law. Intention of the chapter (protection instruments of the property rights) is to provide an overview of currently valid (based on the current applicable adjustments) instruments of protection of the ownership rights.

In the next chapter I focus on the issues like, who can sue, who is sued and who can be sued, what requirements must meet the description of the item to be released, what are the essential requirements and procedures for a legal action, etc. .. There are also analyzed basic forms for a legal action to be started as well as possibilities of the protection against the legal actions of detinue and by the same meaning of protection of the thing of dispute.

During the thesis I had to draw from the new civil code which came into force on 1st of January 2014 and I had to pay a huge attention to the new system, new perspective and new methods which have been made for the action of detinue with the new civil code.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013
- LAVICKÝ, P.: POLIŠENSKÁ, P.: *Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013
- KRÁLÍK, M. Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání. Nakladatelství Leges 168 s.
- HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013
- DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část: Wolters Kluwer ČR, 2013
- WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2011
- HAVLAN, P. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008
- SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474)*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013
- WÁGNEROVÁ, E, ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. Praha: Wolters Kluwers ČR, a.s. 2012
- SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012
- BLAHO, P., HARAMIA, I., ŽIDLICKÁ, M.: *Základy rímskeho práva*. 1. vydanie. Bratislava: MANZ. a Vydavateľské oddelenie PF UK, 1997
- HULVA, T. *Ochrana majetku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008

- SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2005
- KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEPEJK, M. *Římské právo*. 2. vydání
- KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005

Odborné články:

- ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, č. 4
- SPÁČIL, J. Reivindikace – pojem a otázky vzniku. *Socialistické soudnictvo*. 1978, č. 7
- FIALA, J; ŠVESTKA, J. Úvaha nad ochranou vlastnického práva se zvláštním zřetelem k vlastnickým žalobám. *Socialistická zákonnost*. 1971, č. 2
- KNAPPOVÁ, M. Držba. *Právo a zákonnost*. 1992, č. 10
- SPÁČIL, J. Základní otázky vlastnické žaloby na vydání věci. *Právní rozhledy*. 2005, č. 16
- HAMULÁKOVÁ, K ; KŘIVÁČKOVÁ. J. Nová právní úprava ochrany rušené držby. *Právní rozhledy*. 2014, č. 2

Judikatura:

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2000, sp. zn. 33 Cdo 2034/98
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10.2011, sp. zn. Cdo 4370/2009

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2234/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 20 Cdo 1129/99
- Rozsudek Nejvyššího soud ČR ze dne 8. 10. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1105/2003
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 8. 2013, sp. zn. 22 Cdo 3253/2012
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 2. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2501/98
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. 22 Cdo 536/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 22 Cdo 389/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 6. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1992/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 4. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4115/2011
- Právní předpisy
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012., občanský zákoník
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

- Důvodová zpráva k NOZ ze dne 3. února 2012. In:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>